

Ἀλεξάνδρου Καλομοίρα
Ὀρθοπαιδικῆς Χειρουργίης

Ὁ ΠΥΡΙΝΟΣ ΠΟΤΑΜΟΣ

Μετάφρασις ἐμ τοῦ ἀγγλικῆς
ὑπὸ Πέτρος Μωότση

Ἀθήναι ἀπὲ

Ταπεινή προσφορά Τοῦ Ι.Γ.Κ
«Ὁ Εὐαγγελισμός τῆς Θεοτόκου»
Οἴνουσῶν - Χίου

*Πρός Τούς ἀπανταχοῦ Ὁρθοδόξους Χριστιανούς,
κλῆρον καί λαόν, καί εἰς μνημόσυνον τῶν δούλων τοῦ
Θεοῦ Καλλιόπης καί Διαμαντῆ Πατέρα τῶν
προσκυνητῶν.*

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὁ «Πύρινος Ποταμός» ἦταν ἡ κύρια ὁμιλία πού δόθηκε στή Συνέλευση Ὁρθοδόξου Νεότητος πού ὀργανώθηκε κάτω ἀπό τήν αἰγίδα τῆς Συνόδου τῶν Ρώσων Ἐπισκόπων τῆς Διασπορᾶς, στό *Seattle* τῆς Οὐάσιγκτων, ἀπό 22-25 Ἰουλίου 1980. Ἡ ὁμιλία ἔγινε στά ἀγγλικά καί τό κοινό τήν ὑποδέχθηκε ἐγκάρδια. Ὁ σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Καναδά, Βιτάλιος, ἐξέφρασε τόν θαυμασμό του, ὄχι μόνο λέγοντας πώς «σπάνια διαβάζει κανεῖς τέτοια κείμενα, πού ἀποπνέουν τό ἄρωμα τῆς ἀληθινῆς γνώσεως καί τῆς προσωπικῆς ἐμπειρίας», ἀλλ' ἀκόμη περισσότερο ὅταν προσωπικά ὁ ἴδιος ἔδωσε ἐντολή νά κυκλοφορήσει σέ ἀγγλική, ρωσική, καί γαλλική ἔκδοση.

Ὁ κ. Ἄ. Καλόμοιρος εἶναι γνωστός καί χαίρει ἐκτιμήσεως στόν ἀγγλόφωνο Ὁρθόδοξο κόσμο ἀπό τότε πού τό «Κατά Ἐνωτικῶν» μεταφράστηκε στά ἀγγλικά ἀπό τόν Γεώργιο Γαβριήλ καί τυπώθηκε ἀπό τήν Ἱερά Μονή μας. Τό βιβλίό ἐκεῖνο, πού κυκλοφόρησε καί σέ δεύτερη ἔκδοση, εἶχε γίνει δεκτό μέ θαυμασμό, γιά τήν διαύγεια μέ τήν ὁποία ἐρμήνευε τήν Ὁρθόδοξη ἐκκλησιολογία καί ἀνέλυε καί ἀναιροῦσε τίς δεμελιώδεις ἀρχές τῆς Οἰκουμενικῆς κινήσεως. Ὁ ἀντίκτυπος πού εἶχε, ἀρκεῖ γιά νά κατατάξει τόν κ. Καλόμοιρο ἀνάμεσα στούς γνήσιους καί ἀφοσιωμένους θεολόγους. Παράλληλα, ἡ μελέτη του «Οἱ Τύποι τῶν Οὐρανίων» (βλ. Ὁρθόδ. Τύπος, Φεβρ. 1966έ.) - πού ὄχι μόνο ἐρμηνεύει τίς θεολογικές προϋποθέ-

σεις για την χρήση των εικόνων στην Έκκλησία, αλλά συγχρό-
ως φανερώνει μιά εύλαβική κατανόηση του μυστηρίου της εὐ-
σεβείας - ἐδραίωσε στον ἀγγλόφωνο κόσμο την πεποίθηση ὅτι
ὁ συγγραφέας ὑπερβαίνει τή νεκρή ἀκαδημαϊκή θεολογία, προ-
βάλλοντας τή ζώσα καί ἐμπειρική θεολογία των Ἀγίων
Πατέρων.

Ὁ γνωστός ἀνανεωτής της ὀρθοδόξου ἀγιογραφίας στην Ἑλ-
λάδα, ὁ μάστορας ἀγιογράφος Φώτης Κόντογλου, μετά ἀπό
προσωπική ἀλληλογραφία μέ τόν κ. Καλόμοιρο, ὅταν αὐτός
σπούδαζε ἀκόμη τήν ἰατρική στην Ἑλβετία, διέβλεψε τίς δυ-
νατότητές του καί τόν παρότρυνε στή σπουδή των Πατέρων. Ὁ
Κόντογλου ἔγραψε τόν πρόλογο στην πρώτη (ἐλληνική) ἐκδο-
ση τοῦ «Κατά Ἐνωτικῶν», πού τύπωσε ὁ ἐκδ. οἶκος «Ἀστήρ»
τό 1964, ὅπου ἐκφράζει τόν θαυμασμό του γιά τόν συγγραφέα
καί τόν περιγράφει σάν γνήσιο ὀρθόδοξο θεολόγο. Καί θυμί-
ζει πράγματι, ὁ κ. Καλόμοιρος, κάποιον ἄλλο γιατρό πού ἔ-
δωσε τόν ἑαυτό του στή θεολογία, τόν Εὐστράτιο Ἀργέντη, σὸν
18ο αἰώνα, καί ἀναδείχθηκε λαμπρός ὁδηγός καί ἀπολογη-
τής των σκλαβωμένων ὀρθοδόξων της ἐποχῆς του. Τά συγγράμ-
ματά του ὁ Χίος γιατρός τά ἔγραψε μετά ἀπό εἰδική ἀνάθεση
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί τοῦ Πατριαρχείου Ἀλε-
ξανδρείας πού τά ἐξέδωσαν κατόπιν. Συχνά οἱ ἴδιοι καλοῦσαν
τόν Ἀργέντη νά ὑπερασπισθεῖ δημόσια τήν ὀρθόδοξη πίστη.

Ἄλλ' ὅπως ἔχει λεχθεῖ, «προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν
οὐκ ἔχει», γιατί ἀντίθετα μέ τήν εὐμενὴ παρουσίαση ἀπό τόν
Κόντογλου καί τήν ποιότητα των ἄλλων συγγραφῶν τοῦ κ. Κα-
λομοίρου, ὁ «Πύρινος Ποταμός» δέν εὐδόκησε νά ἐκδοθεῖ σὶά
ἐλληνικά, παρ' ὅλο πού κυκλοφόρησε σέ ἀρκετές ξένες γλῶσ-
σες (ἀγγλικά, γαλλικά, ρωσικά, σερβικά).

Ὁ «Πύρινος Ποταμός» δέν εἶναι ἀπλῶς μιά ἀνάλυση τοῦ
ὀρθοδόξου δόγματος της σωτηρίας, της οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ
καί ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρώπου, κάνοντας ἀντιληπτό πῶς ἡ
ὀρθόδοξη θεολογία κατέχει τήν μοναδική γνώση καί ἀλήθεια

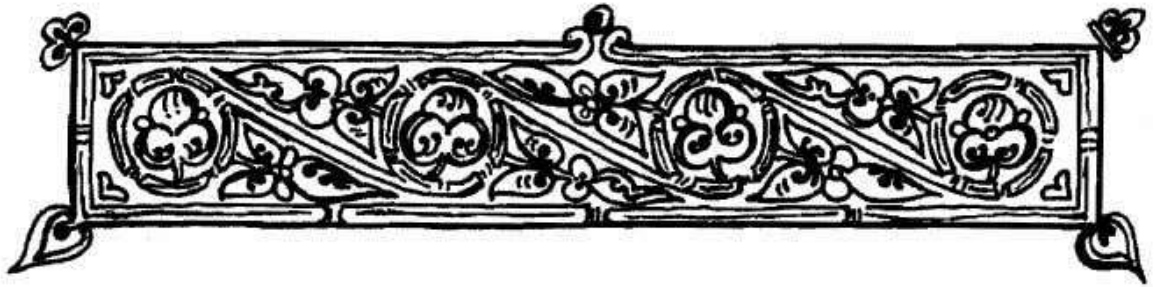
διά τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ. Εἶναι κυρίως μιά ἀπάντησις σπὴν ταλαιπωρημένη γυχή, πού δεινοπαθεῖ στίς δοκιμασίες καί ρωτᾶ μέσα σπὴν ἀπόγνωσή της: Πῶς εἶναι δυνατό, ὁ Θεός πού εἶναι ἀγαθός, νά ἐπιτρέπει αὐτό τό κακό; Πῶς γίνεται νά μέ βασανίζει μέ τέτοιους πειρασμούς καί δοκιμασίες, ὅταν αὐτές ξεπερνοῦν τὴν ἀντοχή μου; Ἐάν εἶναι ἐλεήμων καί φιλόανθρωπος, γιατί μέ καταδικάζει νά ὑποφέρω τόσα, καί σ' αὐτή καί σπὴν ἄλλη ζωή;

Τό θεωρούσαμε κάπως ντροπή, πού αὐτό τό σπουδαῖο κείμενο πού τόσο ἐντυπωσίασε τόν ὑπόλοιπο ὀρθόδοξο κόσμο, δέν ἦταν προσιτό σπὴν μητρική γλώσσα τοῦ κ. Καλομοίρου, ἔχοντας - ὅπως λέχθηκε - γραφεῖ ἀρχικά στὰ ἀγγλικά. Ἡ Ἱερά Μονή μας ἀνέθεσε στόν κ. Πέτρο Μπότση, ἀπό τό Χαλάνδρι τῆς Ἀθήνας, ἔμπειρο μεταφραστή ἐκκλησιαστικῶν ἔργων, νά μεταφράσει καί ἐπιμεληθεῖ τὴν ἔκδοσι.

Εἶναι μιά προσφορά μας στό πλῆθος τῶν τραυματισμένων γυχῶν, τῶν γνωστῶν ἢ ἀγνωστων σέ μᾶς, πού θά βροῦν παρηγοριά καί ἀνάπαυσι μόνο σπὴν ἀγκαλιά τοῦ εὐσπλαχνου Πατέρα.

Βοστώνη, Ἰούλιος 1985

Ἱερά Μονή Μεταμορφώσεως
Βοστώνης, Η.Π.Α.

Ο ΠΥΡΙΝΟΣ ΠΟΤΑΜΟΣ

Μιά απάντηση στις έρωτήσεις:

1. Είναι πράγματι ο Θεός αγαθός;
2. 'Ο Θεός δημιούργησε τήν κόλαση;

Είς τό ὄνομα τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.
Σεβαστοί πατέρες, ἀγαπητοί ἀδελφοί.

Δεν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ζοῦμε στήν ἐποχή τῆς ἀποστασίας πού ἔχει προφητευθεῖ γιά τίς ἔσχατες μέρες. Στήν πραγματικότητα, οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι εἶναι ἄθεοι, παρά τό γεγονός ὅτι πολλοί ἀπ' αὐτούς θεωρητικά πιστεύουν ἀκόμα. Ἡ ἀδιαφορία καί τό πνεῦμα αὐτοῦ τοῦ κόσμου κυριαρχοῦν παντοῦ.

Ποιά εἶναι ἡ αἰτία γιά τήν κατάσταση αὐτή;

Ἡ αἰτία εἶναι ὅτι ἡ ἀγάπη γυχράθηκε. Ἡ ἀγάπη γιά τό Θεό δέν καίει πιά στίς ἀνθρώπινες καρδιές καί κατά συνέπεια ἡ μεταξύ μας ἀγάπη ἐπίσης νεκρώθηκε.

Ποιός εἶναι ὁ λόγος γι' αὐτή τή μείωση τῆς ἀγάπης τῶν ἀνθρώπων γιά τό Θεό; Ἡ απάντηση εἶναι, σίγουρα, ἡ ἁμαρτία. Ἡ ἁμαρτία εἶναι τό μαῦρο σύννεφο πού δέν ἐπιτρέπει στό φῶς τοῦ Θεοῦ νά φτάσει στά μάτια μας.

Ἡ ἁμαρτία ὅμως ὑπῆρχε πάντοτε. Πῶς λοιπόν φτάσαμε στό σημείο ὄχι μόνο νά ἀγνοοῦμε τό Θεό ἀλλά οὐσιαστικά νά τόν μισοῦμε; Σήμερα ἡ διάθεση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τό Θεό δέν εἶναι πραγματι-

κή ἄγνοια ἢ πραγματική ἀδιαφορία. Ἄν ἐξετάσετε προσεκτικά τούς ἀνθρώπους δά παρατηρήσετε ὅτι ἡ ἄγνοιά τους ἢ ἡ ἀδιαφορία τους χρωματίζεται ἀπό βαθύ μίσος. Κανένας ὅμως δέ μισεῖ κάτι πού δέν ὑπάρχει.

Ἔχω τήν ἐντύπωση ὅτι σήμερα οἱ ἀνθρωποι πιστεύουν στό Θεό περισσότερο ἀπό ὁποιαδήποτε ἄλλη ἐποχή στήν ἀνθρώπινη ἱστορία. Οἱ ἀνθρωποι γνωρίζουν τό Εὐαγγέλιο, τή διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας καί τή δημιουργία τοῦ Θεοῦ καλύτερα ἀπό κάθε ἄλλη ἐποχή. Ἔχουν βαθιά ἐπίγνωση τῆς Ὑπαρξῆς Του. Ὁ ἀθεϊσμός τους δέν εἶναι πραγματική ἀπιστία. Εἶναι μᾶλλον μιά ἀποστροφή πρός κάποιον πού δέ γνωρίζουμε πολύ καλά ἀλλά τόν μισοῦμε, ὅπως ἀκριβῶς κάνουν οἱ δαίμονες.

Μισοῦμε τό Θεό καί γι' αὐτό τόν ἀγνοοῦμε, κάνουμε πώς δέν τόν βλέπουμε, ὑποκρινόμενοι τούς ἀδέους. Στήν πραγματικότητα τόν θεωροῦμε τό μεγαλύτερο ἐχθρό μας. Ἡ ἄρνηση εἶναι ἡ ἐκδίκησή μας, ὁ ἀθεϊσμός εἶναι τά ἀντίποινά μας.

Γιατί ὅμως οἱ ἀνθρωποι μισοῦν τό Θεό; Τόν μισοῦν ὄχι μόνο γιατί τά ἔργα τους εἶναι σκοτεινά, ἐνῶ ὁ Θεός εἶναι φῶς, ἀλλά ἀκόμα γιατί τόν θεωροῦν σάν μιά ἀπειλή, ἕναν ἄμεσο καί αἰώνιο κίνδυνο, ἕναν ἀντίπαλο σε μιά δίκη, σέ μιά νομική ὑπόθεση, ἕνα δημόσιο κατήγορο καί ἕναν αἰώνιο τύραννο. Γι' αὐτούς ὁ Θεός δέν εἶναι πιά ὁ παντοδύναμος γιατρός πού ἦρθε γιά νά τούς σώσει ἀπό τήν ἀρρώστια καί τό θάνατο, ἀλλά μᾶλλον ἕνας σκληρός δικαστής καί ἕνας ἀμείλικτος ἀνακριτής.

Ὁ διάβολος, βλέπετε, κατώρθωσε νά κάνει τούς ἀνθρώπους νά πιστέγουν ὅτι ὁ Θεός δέ μᾶς ἀγαπᾷ πραγματικά, ὅτι οὐσιαστικά ἀγαπᾷ μόνο τόν ἑαυτό του καί ὅτι μᾶς δέχεται μόνο ἂν συμπεριφερόμαστε ὅπως Ἐκεῖνος θέλει νά συμπεριφερόμαστε. Τούς ἔπεισε ὅτι ὁ Θεός μᾶς μισεῖ ἂν δέ συμπεριφερόμαστε ὅπως Ἐκεῖνος μᾶς πρόσταξε καί προσβάλλεται σέ τέτοιο σημεῖο ἀπό τήν ἀνυπακοή μας, ὥστε πρέπει νά πληρώσουμε γι' αὐτήν μέ αἰώνια βάσανα, τά ὅποια Ἐκεῖνος δημιούργησε γι' αὐτό τό σκοπό.

Ποιός μπορεῖ ν' ἀγαπήσει ἕνα βασανιστή; Ἀκόμα καί κεῖνοι πού ἀγωνίζονται σκληρά γιά νά σωθοῦν ἀπό τήν ὀργή τοῦ Θεοῦ δέν μποροῦν νά τόν ἀγαπήσουν πραγματικά. Ἀγαποῦν μόνο τόν ἑαυτό τους καί προσπαθοῦν νά ξεφύγουν ἀπό τήν ἐκδίκηση τοῦ Θεοῦ καί ν' ἀ-

ποκτήσουν τήν αιώνια μακαριότητα, επιχειρώντας νά εξευμενίσουν αυτό τό φοβερό καί ἐξαιρετικά ἐπικίνδυνο Δημιουργό.

Ἀντιλαμβάνεστε τή συκοφαντία τοῦ σατανᾶ γιά τόν πανοικτίρμονα καί πανεύσπλαχνο, τόγ πανάγαθο Θεό μας; Νά γιατί στήν ἑλληνική γλώσσα δόθηκε στό σατανά τό ὄνομα διάβολος (διαβολέας, συκοφάντης).

Πιό ὄργανο ὁμως χρησιμοποίησε ὁ διάβολος γιά νά συκοφαντήσει τό Θεό; Τί μέσα μεταχειρίστηκε γιά νά πείσει τήν ἀνθρωπότητα, νά διαστρέψει τήν ἀνθρώπινη σκέψη; Χρησιμοποίησε τή «θεολογία». Στήν ἀρχή ὁ διάβολος εἰσπηγήθηκε μιά μικρή ἀλλοίωση στή θεολογία καί ἀπό τή στιγμή πού ἐκείνη ἔγινε ἀποδεκτή, κατάφερε νά τήν αὐξάνει ὄλο καί περισσότερο, ὥστε ὁ χριστιανισμός νά γίνει τελείως ἀγνώριστος. Εἶναι αὐτό πού ὀνομάζουμε «δυτική θεολογία».

Προσπαθήσατε ποτέ νά ἐντοπίσετε ποιό εἶναι τό κυριότερο χαρακτηριστικό τῆς δυτικῆς θεολογίας; Λοιπόν, τό κυριότερο χαρακτηριστικό της εἶναι ὅτι θεωρεῖ τό Θεό πραγματικό αἴτιο κάθε κακοῦ.

Τί εἶναι κακό; Δέν εἶναι ἀποξένωση ἀπό τό Θεό, ὁ ὁποῖος εἶναι Ζωή; ¹ Δέν εἶναι ὁ θάνατος; Τί διδάσκει ἡ δυτική θεολογία γιά τό θάνατο; Ὅλοι οἱ ρωμαιοκαθολικοί καί οἱ περισσότεροι προτεστάντες θεωροῦν τό θάνατο σάν μιά τιμωρία τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεός ἔκρινε

1. «Τοῦτό ἐστι τό κακόν, ἡ τοῦ Θεοῦ ἀλλοτριώσις». Μ. Βασιλείου Ὅτι οὐκ ἔστιν αἴτιος τῶν κακῶν ὁ Θεός. Ἑλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, τ. 7 σελ. 112 (ἐφεξῆς παρατίθεται σάν Ε.Π.Ε.). «Ὅσοι... ἀφίστανται κατά τήν γνώμην αὐτῶν τοῦ Θεοῦ, τούτοις τόν ἀπ' αὐτοῦ χωρισμόν ἐπάγει. Χωρισμός δέ τοῦ Θεοῦ, θάνατος». Εἰρηναίου, Ἐλεγχος, Ε' ΧΧVII, 2. «Οἱ δέ ἀνθρωποι, ἀποστραφέντες τά αἰώνια καί συμβουλίᾳ τοῦ διαβόλου εἰς τά τῆς φθορᾶς ἐπιστραφέντες, ἑαυτοῖς αἴτιοι τῆς ἐν τῷ θανάτῳ φθορᾶς γεγόνασιν». Μ. Ἀθανασίου, Λόγος περί τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου, 5, Migne, P.G., 25, 104-105. «Ὅσον γάρ ἀφίστατο τῆς ζωῆς, τοσοῦτον προσήγγιζε τῷ θανάτῳ. Ζωή γάρ ὁ Θεός· στέρσις δέ τῆς ζωῆς θάνατος. Ὅστε ἑαυτῷ τόν θάνατον ὁ Ἀδάμ διά τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Θεοῦ κατεσκεύασε...» Μ. Βασιλείου, Ὅτι οὐκ ἔστιν αἴτιος τῶν κακῶν ὁ Θεός, 7 Migne P.G., 31,345.

όλους τούς ανθρώπους ένοχους γιά τήν άμαρτία τοῦ Ἀδάμ καί τούς τιμώρησε μέ θάνατο, δηλ. τούς απέκοψε από τόν έαυτό του, τούς στέρησε τή Ζωοποιό Του ένέργεια καί έτσι τούς σκότωσε πρῶτα πνευματικά καί άργότερα σωματικά, μέ κάποιο είδος πνευματικοῦ λιμοῦ. Ὁ Αὐγουστίνος μεταφράζει τό χωρίο τῆς Γένεσης: «ἡ δ' ἄν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ (τοῦ καρποῦ) θανάτῳ, ἀποθανεῖσθε» ὡς ἐξῆς: «Ἐάν φάτε ἀπό τόν καρπό τοῦ δέντρου αὐτοῦ θά σᾶς σκοτώσω».

Μερικοί προτεστάντες θεωροῦν τό θάνατο ὄχι σάν τιμωρία ἀλλά σάν κάτι φυσικό. Δέν εἶναι ὅμως ὁ Θεός πού δημιούργησε ὅλα τά φυσικά πράγματα; Ἐτσι καί στίς δύο περιπτώσεις ὁ Θεός - γι' αὐτούς - εἶναι ὁ πραγματικός αἴτιος τοῦ θανάτου.

Κι αὐτό ἀληθεύει, ὄχι μόνο γιά τό σωματικό θάνατο. Εἶναι ἐξίσου ἀληθές καί γιά τόν ψυχικό. Δέ θεωροῦν οἱ δυτικοί θεολόγοι τήν κόλαση, τόν αἰώνιο πνευματικό θάνατο τοῦ ἀνθρώπου, σάν μιά τιμωρία τοῦ Θεοῦ; Καί δέ θεωροῦν τό διάβολο σάν ὑπέρητη τοῦ Θεοῦ γιά τήν αἰώνια τιμωρία τῶν ἀνθρώπων στήν κόλαση;

Ὁ «Θεός» τῆς δύσης εἶναι ἕνας Θεός προσβλημένος καί ἄγριος, γεμάτος ὀργή γιά τήν ἀνυπακοή τῶν ἀνθρώπων, πού μέ τό καταστροφικό πάθος του θέλει νά βασανίζει αἰώνια ὅλη τήν ἀνθρωπότητα γιά τίς ἁμαρτίες της, ἐκτός ἄν λάβει κάποια ἄπειρη ἱκανοποίηση τοῦ τρωθέντος ἐγωισμοῦ του.

Ποιό εἶναι τό δόγμα τῆς σωτηρίας τῶν δυτικῶν; Ὁ Θεός δέ σκότωσε τό Θεό γιά νά ἱκανοποιήσει τήν ὑπερηφάνειά του, πού οἱ δυτικοί ὀνομάζουν κατ' εὐφημισμό δικαιοσύνη; Καί δέν εἶναι ἀπό αὐτή τήν ἄπειρη ἱκανοποίηση πού καταδέχεται νά σώσει μερικούς ἀπό μᾶς;

Τί εἶναι σωτηρία γιά τή δυτική θεολογία; δέν εἶναι σωτηρία ἀπό τήν ὀργή τοῦ Θεοῦ;²

Βλέπετε λοιπόν ὅτι ἡ δυτική θεολογία διδάσκει πῶς πραγματικός κίνδυνος καί πραγματικός ἐχθρός μας εἶναι ὁ Δημιουργός καί Θεός μας; Σωτηρία, γιά τούς δυτικούς, εἶναι νά γλυτώσεις ἀπό τά χέρια τοῦ Θεοῦ.

2. «Ἡ ἀπολυτρωτική θυσία... ἐπιτεύχθηκε γιά νά ἀποκαταστήσει τήν προηγούμενη ἄρμονική σχέση ἀνάμεσα στόν οὐρανό καί τή γῆ, πού εἶχε ἀνατρέψει ἡ ἁμαρτία, νά ἱκανοποιήσει τήν προσβλημένη δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ» (Ἐγκύκλιος Πασχαλινή Ἐπιστολή 1980 τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Δημητρίου, Ἐπίσκεψις, ἀρ. 229, 15 Ἀπριλίου 1980).

Πῶς μπορεί ν' ἀγαπήσει κανείς τέτοιο Θεό; Πῶς μπορούμε νά πιστεύουμε σέ κάποιον πού μισοῦμε; Ἡ πίστη στήν οὐσία της εἶναι προϊόν ἀγάπης. Ἐπομένως δά θέλαμε νά μὴν ὑπάρχει κάποιος πού μᾶς ἀπειλεῖ, ἰδιαίτερα ὅταν ἡ ἀπειλή αὐτή εἶναι αἰώνια.

Ἀκόμα καί ἂν ὑπάρχει τό μέσο γιά νά ἀποφύγει κανείς τήν ὀργή αὐτῆς τῆς παντοδύναμης ἀλλά κακῆς Ὑπαρξης (ὁ θάνατος τοῦ Υἱοῦ Του γιά χάρη μας), δά ἦταν προτιμότερο ἂν ἡ Ὑπαρξη αὐτή δέν ὑπῆρχε. Αὐτό ἦταν τό λογικότερο συμπέρασμα τοῦ νοῦ καί τῆς καρδιᾶς τῶν δυτικῶν λαῶν, γιατί ἀκόμα καί ὁ αἰώνιος παράδεισος δά ἦταν ἀποκρουστικός μέ ἓνα τέτοιο ἄγριο Θεό. Ἐτσι γεννήθηκε ὁ ἀθεϊσμός καί γι' αὐτό γεννήθηκε στή δύση. Ὁ ἀθεϊσμός ἦταν ἄγνωστος στήν ἀνατολική χριστιανοσύνη μέχρι νά εἰσβάλει κι ἐκεῖ ἡ δυτική θεολογία. Ὁ ἀθεϊσμός εἶναι συνέπεια τῆς δυτικῆς θεολογίας.³ Ἀθεϊσμός εἶναι ἡ ἄρνηση, ἡ ἀπόρριψη ἑνός κακοῦ Θεοῦ. Οἱ ἄνθρωποι ἔγιναν ἀθεϊστές γιά νά σωθοῦν ἀπό τό Θεό, κρύβοντας τά κεφάλια τους καί κλείνοντας τά μάτια τους σάν τή στρουθοκάμηλο. Ὁ ἀθεϊσμός, ἀδελφοί μου, εἶναι ἡ ἄρνηση τοῦ Θεοῦ τῶν ρωμαιοκαθολικῶν καί τῶν προτεσταντῶν. Πραγματικός μας ἐχθρός δέν εἶναι ὁ ἀθεϊσμός. Πραγματικός ἐχθρός μας εἶναι αὐτός ὁ παραπονημένος καί διαστρεβλωμένος «χριστιανισμός».

Ὁ ἰ δυτικοί μιλοῦν συχνά γιά τόν «Καλό Θεό». * Παρά ταῦτα, ἡ Δυτική Εὐρώπη καί ἡ Ἀμερική ποτέ δέν πείσθηκαν γιά τήν ὑπαρξη ἑνός τέτοιου Καλοῦ Θεοῦ. Ἀντίθετα ἀποκαλοῦσαν τό Θεό Καλό μέ τόν ἴδιο τρόπο πού οἱ Ἕλληνες ἀποκαλοῦσαν «εὐλογία» μιά λοιμώδη ἐξανθηματική ἀρ-

* π.χ. στή Γαλλία, ὅταν μιλοῦν γιά τό Θεό, σχεδόν πάντα χρησιμοποιοῦν τήν ἔκφραση «le bon dieu».

3. «Ἄφρων οὖν, ὡς ἀληθῶς ἐστερημένος νοῦ καί φρονήσεως, ὁ λέγων ὅτι οὐκ ἔστι Θεός. Παραπλήσιος δέ τούτῳ, καί οὐδέν κατά τήν ἀφροσύνην ἀπολειπόμενος, καί ὁ λέγων τῶν κακῶν αἴτιον εἶναι τόν Θεόν. Ὁμότιμον γάρ αὐτῶν εἶναι τίθεμαι τήν ἁμαρτίαν, διότι ἐκάτεροι ὁμοίως ἀρνοῦνται τόν ἀγαθόν· ὁ μὲν οὐκ εἶναι τό παράπαν λέγων, ὁ δέ οὐκ ἀγαθόν αὐτόν εἶναι διοριζόμενος. Εἰ γάρ κακῶν αἴτιος, οὐκ ἀγαθός δηλονότι· ὥστε ἀμφοτέρωδέν ἐστιν ἄρνησις τοῦ Θεοῦ». Μ. Βασιλείος, Ε.Π.Ε. 7.90.

ρώσπια, γιά νά τήν ἐξορκίσουν καί νά τήν ἀποδιώξουν. Γιά τήν ἴδια αἰτία ἡ Μαύρη Θάλασσα ἀποκλήθηκε Εὐξείνος (φιλόξενος) Πόντος, ἄν καί στήν πραγματικότητα ἦταν μιά θάλασσα φοβερή καί ὑπουλη. Βαδιά μέσα της ἡ δυτική γυχή αἰσθανόταν τό Θεό σάν κακό κριτή πού δέν ξεχνοῦσε ποτέ ἀκόμα καί τήν παραμικρότερη προσβολή πού τοῦ γινόταν ἀπό μᾶς μέ τήν παράβαση τῶν ἐντολῶν του.

Αὐτή ἡ νομίσιτικη ἀντίληψη γιά τό Θεό, αὐτή ἡ τελείως διεστραμμένη ἐρμηνεία τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ δέν ἦταν τίποτα ἄλλο παρά ἡ προβολή τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν στή θεολογία. Ἦταν μιά ἐπιστροφή στήν εἰδωλολατρική μέθοδο τῆς ἀνθρωποποίησης τοῦ Θεοῦ καί θεοποίησης τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ ἀνθρωποι ὀργίζονται καί ἐξαγριώνονται ὅταν δέν τούς παίρνουν στά σοβαρά καί αὐτό τό θεωροῦν ταπείνωση πού μπορεῖ νά ξεπλύνει μόνο ἡ ἐκδίκηση, εἴτε αὐτή ἐκτελεῖται μέ ἔγκλημα εἴτε μέ μονομαχία. Αὐτή ἦταν ἡ κοσμική, ἐμπαθής ἰδέα γιά τή δικαιοσύνη πού ἐπικρατοῦσε στά μυαλά μιᾶς λεγόμενης «χριστιανικῆς» κοινωνίας.

Οἱ χριστιανοί τῆς δύσης ἐβλεπαν τή δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ μέ τόν ἴδιο τρόπο· ὁ Θεός, ἡ ἄπειρη Ὑπαρξη, προσβλήθηκε ἄπειρα ἀπό τήν ἀνυπακοή τοῦ Ἀδάμ. Ἀποφάσισε ὅτι ἡ ἐνοχή τῆς ἀνυπακοῆς τοῦ Ἀδάμ πρέπει νά περάσει ἐξίσου καί σέ ὅλους τούς ἀπογόνους του καί ὅτι ὅλοι πρέπει νά καταδικαστοῦν σέ θάνατο γιά τήν ἀμαρτία τοῦ Ἀδάμ, τήν ὁποία δέ διέπραξαν οἱ ἴδιοι. Ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ λειτουργοῦσε γιά τούς δυτικούς σάν βεντέτα. Ὅχι μόνο ὁ ἀνθρωπος πού σέ πρόσβαλε ἀλλά καί ὅλη ἡ οἰκογένειά του πρέπει νά πεθάνει. Καί αὐτό πού ἦταν τραγικό γιά τούς ἀνθρώπους, σέ σημεῖο ἀπελπισίας, ἦταν ὅτι κανένας ἀνθρωπος, οὔτε ἀκόμα καί ἡ ἀνθρωπότητα ὁλόκληρη, δέν μποροῦσε νά ἐξευμενίσει τήν προσβλημένη ἀξιοπρέπεια τοῦ Θεοῦ, ἀκόμα καί ἂν δυσιάζονταν ὅλοι οἱ ἀνθρωποι. Ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ Θεοῦ δά μποροῦσε νά σωθεῖ μόνο ἂν μποροῦσε νά τιμωρήσει κάποιον πού εἶχε τήν ἴδια ἀξία μέ Ἐκεῖνον. Ἔτσι, γιά νά σωθεῖ τόσο ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ Θεοῦ ὅσο καί τό ἀνθρώπινο γένος δέν ὑπῆρχε ἄλλη λύση ἀπό τήν ἐνσάρκωση τοῦ Υἱοῦ Του, ὥστε νά δυσιαστεῖ ἕνας ἀνθρωπος μέ θεϊκή ἀξιοπρέπεια γιά νά διασώσει τήν τιμή τοῦ Θεοῦ.

Η είδωλολατρική αντίληψη για τή δικαιοσύνη του Θεού, πού απαιτεί ἄπειρες θυσίες για νά ἐξευμενιστεῖ, καθιστᾷ τό Θεό πραγματικό ἐχθρό μας καί τήν αἰτία ὄλων τῶν κακοτυχιῶν μας. Ἐπί πλέον εἶναι μιά δικαιοσύνη πού δέν εἶναι καθόλου δίκαιη ἀφοῦ πμωρεῖ καί απαιτεῖ ικανοποίηση ἀπό πρόσωπα πού δέν ἦταν καθόλου ὑπεύθυνα για τήν ἁμαρτία τῶν προγόνων τους.⁴ Μέ ἄλλα λόγια, ἐκεῖνο πού οἱ δυτικοί καλοῦν δικαιοσύνη ἔπρεπε μᾶλλον νά καλεῖται μνησικακία καί ἐκδίκηση τοῦ χειρίστου εἶδους. Ἀκόμα καί ἡ ἀγάπη καί ἡ θυσία τοῦ Χριστοῦ χάνουν τό νόημά τους καί τή λογική τους μ' αὐτή τή σχιζοφρενική ἰδέα ἐνός Θεοῦ πού σκοτώνει τό Θεό για νά ικανοποιήσει τή λεγόμενη δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ.

Ἐχει καμιά σχέση ἡ ἰδέα αὐτή για τή δικαιοσύνη μέ τή δικαιοσύνη πού μᾶς ἀποκάλυψε ὁ Θεός; Ὁ ὅρος «δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ» ἔ-

4. «Ἄλλ' εἶποι τις ἄν· Ναί, παρώλισθεν ὁ Ἀδάμ, καί τῆς θείας ἀλογήσας ἐντολῆς, φθορᾷ καί θανάτῳ κατεδικάζετο· εἶτα πῶς ἁμαρτωλοί δι' αὐτόν κατεστάθησαν οἱ πολλοί; Τί πρός ἡμᾶς τά ἐκείνου παίσματα; Πῶς δέ ὅλως οἱ μήπω γεγεννημένοι καταδικάσμεθα σὺν αὐτῷ καίτοι Θεοῦ λέγοντος· Οὐκ ἀποθανοῦνται πατέρες ὑπὲρ τέκνων, οὔτε τέκνα ὑπὲρ πατέρων, γυχή ἢ ἁμαρτάνουσα αὐτή ἀποθανεῖται (Δευτ. κδ,16); Οὐκοῦν γυχή μὲν ἢ ἁμαρτάνουσα αὐτή ἀποθανεῖται· ἁμαρτωλοί δέ γεγόναμεν διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ Ἀδάμ διὰ τοιόνδε τρόπον· πεποίητο μὲν γάρ ἐπὶ ἀφθαρσία καί ζωῆ, ἦν δέ αὐτῷ καί ὁ βίος ἀγιοπρεπῆς ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, ὅλον ἦν καί διὰ παντός ἐν θεοπτίαις ὁ νοῦς, ἐν εὐδείᾳ δέ καί γαλήνῃ τό σῶμα, κατρημούσης ἀπάσης αἰσχροῦς ἡδονῆς· οὐ γάρ ἦν ἐκτόπων κινημάτων δόρυβος ἐν αὐτῷ. Ἐπειδή δέ πέπτωκεν ὑφ' ἁμαρτίαν, καί κατώλισθεν εἰς φθοράν, ἐντεῦθεν εἰσέδραμον τήν τῆς σαρκὸς φύσιν ἡδοναί τε καί ἀκαθαρσίαι, ἀνέφυ δέ καί ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν ἀγριαίνων νόμος. Νενόσηκεν οὖν ἡ φύσις τήν ἁμαρτίαν διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἐνός, τουτέστιν Ἀδάμ· οὕτως ἁμαρτωλοί κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὐχ ὡς τῷ Ἀδάμ συμπαρὰβεβηκότες, οὐ γάρ ἦσαν πώποτε, ἀλλ' ὡς τῆς ἐκείνου φύσεως ὄντες τῆς ὑπὸ νόμον πεσοῦσης τόν τῆς ἁμαρτίας... ἠρρώστησεν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐν Ἀδάμ διὰ τῆς παρακοῆς τήν φθοράν, εἰσέδου τε οὕτως αὐτήν τά πάθη...» Ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, *Ἑρμηνεία εἰς τήν πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολήν Migne, P.G., 74, 788-789.*

«Καί μὲν εἰ, τοῦ Ἀδάμ ἁμαρτόντος, ἁμαρτωλοί διὰ τοῦτο κατεστάθησαν οἱ ἐξ αὐτοῦ, δίκην οὐκ ὀφείλουσιν· οὐδέ γάρ ἀφ' ἑαυτῶν ἁμαρτωλοί γεγόνασιν. Λοιπόν οὖν τό «ἁμαρτωλοί», ἀντὶ τοῦ «θνητοί» τέθειται· ἁμαρτίας γάρ ὁ θάνατος ἐπιτίμιον. Ἐν τῷ πρωτοπλάστῳ τοίνυν, θνητῆς γεγεννημένης τῆς φύσεως, μετέσχον τῆς θνητότητος ἀκολούθως καί οἱ μέτοχοι τῆς φύσεως τοῦ προπάτορος». Εὐθυμίου Ζιγαβηνοῦ, *Ἑρμηνεία εἰς τήν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολήν, 5,19.*

χει αυτή τή σημασία στήν Παλαιά καί Καινή Διαθήκη;

Ίσως ή άρχή γιά τήν παρερμηνεία τής λέξης αυτής στήν Άγία Γραφή ήταν ή μετάφρασή της στά έλληνικά μέ τήν έλληνική λέξη «δικαιοσύνη». Όχι ότι ή έρμηνεία αυτή είναι λαθεμένη, αλλά γιατί ή λέξη αυτή, προερχόμενη από τόν ειδωλολατρικό, άνθρωπιστικό, έλληνικό πολιτισμό, ήταν φορτισμένη μέ άνθρώπινες έννοιες πού εύκολα μπορούσαν νά όδηγήσουν σέ παρερμηνείες.

Πρωτ' άπ' όλα, ή λέξη «δικαιοσύνη» φέρνει στό νοϋ μιά ίση κατανομή, γι' αυτό καί συμβολίζεται μέ τό ζυγό. Οί καλοί άνταμείβονται καί οί κακοί τιμωροϋνται άπό τήν άνθρώπινη κοινωνία μέ δίκαιο τρόπο. Αυτό είναι ή άνθρώπινη δικαιοσύνη, αυτή πού παρέχεται στά δικαστήρια.

Είναι αυτή, όμως, ή σημασία τής δικαιοσύνης του Θεού;

Ή λέξη «δικαιοσύνη» είναι μετάφραση τής έβραϊκής λέξης *tsedaká*. Ή λέξη αυτή σημαίνει «ή θεία ένέργεια πού έπιτυγχάνει τή σωτηρία του άνθρώπου». Είναι παράλληλη καί σχεδόν συνώνυμη μέ τήν άλλη έβραϊκή λέξη «*heséd*» πού σημαίνει «έλεος», «συμπάθεια», «άγάπη» καί μέ τή λέξη «*emèth*» πού σημαίνει «πίστη», «αλήθεια». Αυτό, όπως βλέπετε, δίνει μιά τελείως διαφορετική διάσταση σ' αυτό πού συνήθως αντιλαμβανόμαστε σαν δικαιοσύνη.⁵ Μ' αυτόν τόν τρόπο κατανόησε ή Έκκλησία τή δικαιοσύνη του Θεού. Μ' αυτόν τόν τρόπο δίδαξαν γι' αυτήν οί πατέρες τής Έκκλησίας. «Πώς δά όνομάσεις τό Θεό δίκαιο, γράφει ό άγιος Ίσαάκ ό Σύρος, όταν διαβάσεις στό ευαγγέλιο γιά τό μισδό των έργατων; Φίλε, λέει, δέ σ' άδικω' δέλω νά δώσω καί σ' αυτόν τόν έσχατο όσα έδωσα καί σέ σένα' άν τό δικό σου τό μάτι είναι πονηρό, έγώ είμαι αγαθός. Πώς δά όνομάσει κανείς δίκαιο τό Θεό, όταν διαβάσει στό ευαγγέλιο γιά τόν άσωτο υίο, πού σκόρπισε τόν πατρικό πλοϋτο σέ άσωτεΐες, καί όταν έδειξε μόνο κατάνυξη, έτρεξε ό πατέρας καί έπεσε στον τράχηλό του, καί

5. Σημαίνει κάτι τελείως διαφορετικό από ό,τι συνηθίζουμε νά έννοοϋμε μέ τόν όρο «δικαιοσύνη». Ή άγνοια αυτή μās έχει κάνει νά θεωροϋμε λυδία λίθο τής Όρθοδοξίας μερικές πολύ περίεργες θεωρίες, ειδικότερα τή νομικίστικη αντίληψη τής σωτηρίας πού βασίζεται σέ μιά δικαιοσύνη πού μοιάζει μέ τήν Άνάγκη των αρχαίων, καί καταδυναστεύει όχι μόνο τόν άνθρωπο αλλά καί τό Θεό καί δίνει στό χριστιανισμό μιά σκοτεινή εικόνα. Βλέπε τή σχετική μελέτη του S. Lyonnet *La Soteriologie Paulinienne, Introduction a la Bible II*, (Belgium, Desclées & Bower), σελ. 840.

του ἔδωσε ἐξουσία πάνω σέ ὄλο του τόν πλοῦτο; Κι αὐτά δέν τά εἶπε κανένας ἄλλος, ὥστε νά ἀμφιβάλλουμε, ἀλλά ὁ ἴδιος ὁ υἱός Του. Ποῦ εἶναι ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἡμαστέ ἀμαρτωλοί καί ὁ Χριστός πέθανε γιά μᾶς;»⁶

Ἔτσι βλέπουμε ὅτι ὁ Θεός δέν εἶναι δίκαιος μέ τήν ἀνθρώπινη σημασία τῆς λέξης αὐτῆς, ἀλλά ὅτι ἡ δικαιοσύνη Του σημαίνει τήν καλοσύνη καί ἀγάπη Του πού δέ δίνονται μέ δίκαιο τρόπο, δηλαδή, ὁ Θεός δίνει πάντα χωρίς νά παίρνει τίποτα γιά ἀντίδοση καί δίνει σέ πρόσωπα σάν κι ἐμᾶς, πού δέν εἴμαστε ἀξιοί νά παίρνουμε. Γι' αὐτό ὁ ἅγιος Ἰσαάκ μᾶς διδάσκει: «Μή ὀνομάζεις τό Θεό δίκαιο, γιατί ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ δέ γνωρίζεται στά ἔργα σου· μπορεῖ ὁ Δαβίδ νά τόν ὀνομάζει δίκαιο καί εὐθύ, ἀλλά ὁ υἱός Του, ὁ Ἰησοῦς Χριστός καί σωτήρας μας, μᾶς φανέρωσε ὅτι εἶναι μᾶλλον ἀγαθός καί χρηστός (Λουκ. στ' 35). Εἶναι ἀγαθός, λέει, πρὸς τούς πονηρούς καί ἀσεβεῖς ἀνθρώπους».⁷

6. «Καί πῶς ὀνομάζεις τόν Θεόν δίκαιον, ὅταν ἀπαντήσης τῷ κεφαλαίῳ, τῷ περὶ τοῦ μισθοῦ τῶν ἐργατῶν; (Ματθ. κ.ιγ) ἐταῖρε οὐκ ἀδικῶ σε, θέλω δοῦναι τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ ὡς καί σοί. Εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγώ ἀγαθός εἰμί». Πῶς πάλιν καλεῖ ἀνθρώπος τόν Θεόν δίκαιον, ὅταν ἀπαντήσῃ τῷ κεφαλαίῳ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ, ὃς ἐσκόρπισε τόν πλοῦτον ἐν ἀσωτεία, ὅτε ἐν τῇ κατανύξει μόνη, ἐν ἣ ἔδειξε, πῶς ἔδραμε, καί ἔπεσεν ἐπὶ τόν τράχηλον αὐτοῦ, καί ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ ἐπὶ πάντα τόν πλοῦτον αὐτοῦ; οὐδεὶς γάρ ἄλλος εἶπε περὶ αὐτοῦ ταῦτα, ἵνα διστάσωμεν εἰς αὐτόν, ἀλλ' αὐτός ὁ υἱός αὐτοῦ, αὐτός ἐμαρτύρησε περὶ αὐτοῦ ταῦτα. Ποῦ ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ; ὅτι ἡμεν ἀμαρτωλοί, καί ὁ Χριστός ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν;» Ἁγ. Ἰσαάκ τοῦ Σύρου, Λόγος ξ'.

7. «Μή καλέσῃς τόν Θεόν δίκαιον, ὅτι ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ οὐ γνωρίζεται ἐν τοῖς πράγμασί σου. Καί ἐάν ὁ Δαβίδ καλεῖ αὐτόν δίκαιον καί εὐθύν, ἀλλά ὁ υἱός αὐτοῦ ἐφανέρωσεν ἡμῖν, ὅτι μᾶλλον ἀγαθός ἐστι καί χρηστός. (Λουκ ζ' λε'.) Ἀγαθός ἐστι φησί, τοῖς πονηροῖς καί ἀσεβέσι». Αὐτόθι.

Θεός είναι καλός, στοργικός και αγαθός προς εκείνους που παρακοῦν και τόν ἀγνοοῦν.⁸ Ποτέ δέν ἀνταποδίδει κακό στό κακό. Ποτέ δέν ἐκδικεῖται.⁹ Οἱ τιμωρίες Του εἶναι μέσα ἀγάπης γιά διόρθωση, ἐφόσο κάτι μπορεῖ νά διορθωθεῖ καί θεραπευτεῖ σ' αὐτή τή ζωή.¹⁰ Ποτέ δέν ἐκτείνονται στήν αἰωνιότητα. Τά πάντα δημιούργησε καλά.¹¹ Τά ἄγρια θηρία ἀναγνωρίζουν σάν ἀφέντη τους τό χριστιανό, πού μέ ταπείνωση ἔχει ἀποκτήσει τό «καθ' ὁμοίωσιν» Θεοῦ. Τόν πλησιάζουν ὄχι μέ φόβο

8. «Οὕτω γάρ ἠγάπησεν ὁ Θεός τόν κόσμον ὥστε τόν μονογενῆ ἑαυτοῦ υἱόν δοῦναι εἰς θάνατον ὑπέρ αὐτοῦ. Οὐχ ὅτι οὐκ ἠδύνατο ἐν ἄλλῳ τρόπῳ λυτρώσασθαι ἡμᾶς, ἀλλά τήν ἀγάπην ἑαυτοῦ τήν ὑπερβάλλουσαν ἐν τούτῳ εὐρέθη διδάσκων ἡμᾶς. Καί ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ μονογενοῦς ἑαυτοῦ υἱοῦ προσήγγισεν ἡμᾶς πρὸς ἑαυτόν. Καί εἰ εἶχε τιμώτερον αὐτοῦ, ἔδωκεν ἂν ἡμῖν, ὅπως ἐν αὐτῷ εὐρεθῆ αὐτῷ τό γένος ἡμῶν. Καί διά τήν ἀγάπην αὐτοῦ τήν πολλήν, οὐκ εὐδόκησε τήν ἐλευθερίαν ἡμῶν βιάσασθαι, κἄν δυνατός ἦ ποιῆσαι, ἀλλά τῇ ἀγάπῃ τοῦ φρονήματος ἡμῶν πλησιάσαι αὐτῷ». Ἁγίου Ἰσαάκ τοῦ Σύρου, Λόγος πα'.

9. «Ἀδυμοῦντες μέν, τῆς πρὸς τόν Πέτρον ἐντολῆς τοῦ Κυρίου μή παυσώμεθα μνημονεύειν, τοῦ συγχωρεῖν ἐβδομηκοντάκις ἐπτά τῷ ἁμαρτάνοντι· ὁ γάρ ἑτέρῳ ἐνετείλατο, καί αὐτός πολλῶ πλεόν ποιήσει». Ἁγίου Ἰωάννου Σιναΐτου, *Κλίμαξ*, Λόγος ΚΣΤ', λα'.

10. «Δίκαιος σοφός, τῷ Θεῷ ἐστίν ὁμοιος· οὐ γάρ παιδεύει παντελῶς ἄνθρωπον ἀμυνόμενος αὐτόν εἰς τήν κακίαν αὐτοῦ, ἀλλ' ἢ ἵνα διορθωθῆ ὁ ἄνθρωπος, ἢ ἄλλοι φοβηθῶσιν». Ἁγίου Ἰσαάκ τοῦ Σύρου, Λόγος ογ'. «Τοῦτο δέ ὁ Θεός μέγαν ἐργασίαν παρέσχε τῷ ἀνθρώπῳ, τό μή διαμεῖναι αὐτόν εἰς τόν αἰῶνα ἐν ἁμαρτία ὄντα». Θεόφιλου Ἀντιοχείας, *Πρὸς Αὐτόλυκον*, Β' 26.

11. «Εἶδεν ὁ Θεός τά πάντα ὅσα ἐποίησε καί ἰδοῦ καλά λίαν» (Γεν. α' 31). Ὁ Θεός πᾶν τό εὖ πως ἔχον ἐδημιούργησεν, ἡ δέ τῶν δαιμόνων ἀσωτία τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ πρὸς τό κακοποιεῖν ἐχρήσατο, καί τούτων ἐστὶ τῆς κακίας τό εἶδος καί οὐχί τοῦ Θεοῦ τοῦ τελείου... κόσμου δέ κατασκευή καλή, τό δέ ἐν αὐτῷ πολίτευμα φαῦλον». Τατιανοῦ, *Πρὸς Ἑλληνας*, 17, 19. «Οὐ γάρ τι κακόν ἀρχήθεν γέγονεν ἀπό τοῦ Θεοῦ, ἀλλά τά πάντα καλά καί καλά λίαν». Θεόφιλου Ἀντιοχείας, *Πρὸς Αὐτόλυκον*, Β' 17. «Rout I' hebreau, le sensible n' est pas mauvais, ni fautif. Le mal ne vient pas de la matiere. Le monde est très bon» C. Tresmontant, *Essai sur la Pensée Hebraïque*, Paris, 1953, σελ. 56. «Οὐκ ἔστι τι τῶν ὄντων, ὃ μὴ μετέχει τοῦ καλοῦ καί ἀγαθοῦ». Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, *Περὶ θείων ὀνομάτων*, Migne, P.G. 3, 704. «Εἰ γάρ καί τῶν κατὰ μέρος οἰκονομουμένων διαφεύγουσιν ἡμᾶς οἱ λόγοι, ἀλλ' ἐν γε ἐκεῖνο δόγμα ταῖς μυχαῖς ἡμῶν ἐνυπαρχέτω, τό μηδέν κακόν παρά τοῦ ἀγαθοῦ γίνεσθαι». Μ. Βασιλείου, *Ὅτι οὐκ ἔστιν αἴτιος τῶν κακῶν ὁ Θεός*, Ε.Π.Ε. τ.7, σελ. 112. «Οὐ γάρ Θεοῦ κινεῖν τά παρά φύσιν... ὃ δέ Θεός τελείως ἀγαθός ὢν αἰδίως ἀγαθοποιός ἐστιν». Ἀθναγόρου, *Πρεσβ.* 26.

ἀλλά μέ χαρά, μέ ὑποταγή ἀγάπης καί εὐγνωμοσύνης. Κουνοῦν τά κεφάλια τους καί λείχουν τά χέρια του καί τόν ὑπηρετοῦν μέ εὐγνωμοσύνη. Τά ἄλογα ζῶα γνωρίζουν ὅτι ὁ Κύριος καί Θεός τους δέν εἶναι πονηρός καί κακός καί ἐκδικητικός, ἀλλά μᾶλλον γεμάτος ἀγάπη. (Βλ. ἐπίσης ἀγίου Ἰσαάκ Σύρου, Σωζόμενα Ἀσκητικά, Ἀθήνα 1871, σελ. 95-96). Μᾶς προστάτεψε καί μᾶς ἔσωσε ὅταν πέσαμε. Τό αἰώνιο κακό δέν ἔχει καμιά σχέση μέ τό Θεό. Προέρχεται ἀπό τή θέληση τῶν ἐλευθέρων, λογικῶν πλασμάτων Του, καί τή θέληση αὐτή ὁ Θεός τή σέβεται.¹²

Ὁ θάνατος δέ μᾶς ἐπιβλήθηκε ἀπό τό Θεό.¹³ Τόν προκαλέσαμε μέ τήν ἀνταρσία μας. Ὁ Θεός εἶναι Ζωή καί ἡ Ζωή εἶναι Θεός. Ἐπαναστατήσαμε κατὰ τοῦ Θεοῦ, κλείσαμε τίς πόρτες στή ζωοποιό χάρη Του.¹⁴ Γράφει ὁ ἅγιος Βασίλειος: «Ὅσο ἀπομακρυνόταν ἀπό τή ζωή, τόσο πλησίαζε πρὸς τό θάνατο. Γιατί ὁ Θεός εἶναι Ζωή, ἡ στέρψη τῆς ζωῆς εἶναι θάνατος».¹⁵ Συνεχίζει ὁ ἅγιος Βασίλειος: «Ὁ Θεός δέ δημιούργησε θάνατο, ἐμεῖς τόν φέραμε πάνω μας. Παρά ταῦτα, δέν ἐμπόδισε καθόλου τήν ἀποσύνδεση... γιά νά μήν κάνει τήν ἀναπηρία μας ἀθάνατη».¹⁶

12. «Οὕτω πονηρός ὁ διάβολος, ἐκ προαιρέσεως ἔχων τήν πονηρίαν, οὐ φύσις ἀντικειμένη τῷ ἀγαθῷ». Μ. Βασίλειος, Ε.Π.Ε. 7, 112. «Ὅσα δέ ὁ ἄνθρωπος ποιεῖ, ἐαυτῷ ποιεῖ καί τά καλά καί τά κακά». Ἅγιος Ἀντώνιος ὁ Μέγας, Φιλοκαλία, τόμος Α' κεφ. 121.

13. «Ὅτι ὁ Θεός θάνατον οὐκ ἐποίησεν, οὐδέ τέρπεται ἐπ' ἀπωλείᾳ ζώντων, ἔκτισε γάρ εἰς τό εἶναι τά πάντα, καί σωτήριοι αἱ γενέσεις τοῦ κόσμου, καί οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς φάρμακον ὀλέθρου οὔτε ἄδου βασιλείον ἐπὶ γῆς». (Σοφία Σολομῶντος α' 13-14). «Ὅτι ὁ Θεός ἐκτισε τόν ἄνθρωπον ἐπ' ἀφθαρσία καί εἰκόνα τῆς ἰδίας ἰδιότητος ἐποίησεν αὐτόν· φθόνῳ δέ διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τόν κόσμον». (Σοφία Σολομῶντος β' 23-24).

14. «Ὁ μὲν κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ γεγονώς χωρισθέντος ἀπ' αὐτοῦ τοῦ πνεύματος τοῦ δυνατωτέρου (δηλ. τοῦ Ἁγίου Πνεύματος) θνητός γίνεται». Τατιανοῦ, Πρὸς Ἕλληνας.

15. «Ὅσον γάρ ἀφίστατο τῆς ζωῆς, τοσοῦτον προσήγγιζε τῷ θανάτῳ. Ζωή γάρ, ὁ Θεός· στέρψεις δέ τῆς ζωῆς θάνατος. Ὡστε ἐαυτῷ τόν θάνατον ὁ Ἀδάμ διά τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Θεοῦ κατεσκεύασε κατὰ τό γεγραμμένον ὅτι, «ἰδοῦ οἱ μακρύνοντες ἐαυτούς ἀπό σοῦ ἀπολοῦνται». Μ. Βασιλείου, Ὅτι οὐκ ἔστιν αἴτιος τῶν κακῶν ὁ Θεός, Migne, P.G. 31, 345.

16. «Οὕτως οὐχί Θεός ἐκτισε θάνατον, ἀλλ' ἡμεῖς ἐαυτοῖς ἐκ πονηρᾶς γνώμης ἐπεσπασάμεθα. Οὐ μήν οὐδέ ἐκώλυσε τήν διάλυσιν διά τὰς προειρημένας αἰτίας, ἵνα μή ἀθάνατον ἡμῖν τήν ἀρρωστίαν διατηρήσῃ». Αὐτόθι.

Ὅπως τό λέει ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος: «Χωρισμός ἀπό τό Θεό εἶναι θάνατος, χωρισμός ἀπό τό φῶς εἶναι σκότος... καί δέν εἶναι τό φῶς πού τούς προκαλεῖ τήν τιμωρία τῆς τυφλότητας».¹⁷

Θάνατος, λέει ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής, εἶναι κυρίως ὁ χωρισμός ἀπό τό Θεό, τόν ὁποῖο ἀκολούθησε ἀναγκαστικά ὁ σωματικός θάνατος. Ζωή εἶναι κυρίως Ἐκεῖνος πού εἶπε: «Ἐγώ εἶμαι ἡ Ζωή».¹⁸

Καί γιατί ὁ θάνατος ἦρθε σ' ὀλόκληρο τό ἀνθρώπινο γένος; Γιατί ἐκεῖνοι πού δέν ἀμάρτησαν μαζί μέ τόν Ἀδάμ πέθαναν ὅπως κι ἐκεῖνος; Ὅριστε ἡ ἀπάντηση τοῦ ἁγίου Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου: «Γίναμε κληρονόμοι τῆς κατάρας τοῦ Ἀδάμ. Δέν τιμωρηθήκαμε σάν νάχαμε παρακούσει τή θεία ἐκείνη ἐντολή μαζί μέ τόν Ἀδάμ. Ἀλλά ἐπειδή ὁ Ἀδάμ ἐγινε θνητός, μεταβίβασε τήν ἀμαρτία στούς ἀπογόνους του. Γίναμε θνητοί, ἀφοῦ γεννηθήκαμε ἀπό θνητό».¹⁹

Καί ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς παρατηρεῖ: «Ὁ Θεός δέν εἶπε στόν Ἀδάμ: ἐπίστρεψε ἐκεῖ ἀπ' ὅπου ἐλήφθης, ἀλλά τοῦ εἶπε: «Γῆ εἶ καί εἰς γῆν ἀπελεύση» Δέν εἶπε: ἐν ἡ δ' ἄν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, νά πεθάνετε! ἀλλά «ἐν ἡ δ' ἄν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, δά πεθάνετε». Οὔτε καί πρόσθεσε μετά, «ἐπίστρεψε τώρα στή γῆ», ἀλλά εἶπε: «Θά ἐπιστρέψεις» (ἀπελεύση) προειδοποιώντας τον μ' αὐτόν τόν τρόπο, ἐπιτρέποντας δίκαια καί ὄχι ἐμποδίζοντας ἐκεῖνο πού θά γίνει».²⁰

17. «Ὅσοι... ἀφίστανται κατά τήν γνώμην αὐτῶν τοῦ Θεοῦ, τούτοις τόν ἀπ' αὐτοῦ χωρισμόν ἐπάγει. Χωρισμός δέ τοῦ Θεοῦ, θάνατος· καί χωρισμός φωτός, σκότος... οὐ τοῦ φωτός ἐπιφέροντος αὐτοῖς τήν ἐν τυφλώσει τιμωρίαν». Εἰρηναίου, *Ἐλεγχος*, Ε' 27,2. «Οἱ δέ ἀφίστανται τοῦ φωτός καί ἀφορίζουσιν ἑαυτούς τοῦ Θεοῦ». Αὐτόδι, Ε' 28,1.

18. «Θάνατος μέν ἐστι κυρίως ὁ τοῦ Θεοῦ χωρισμός... ὃ ἐπικολούθησεν ἐξ ἀνάγκης καί ὁ τοῦ σώματος θάνατος. Ζωή δέ κυρίως ἐστίν ὁ εἰπών «ἐγώ εἰμί ἡ ζωή». Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, *Φιλοκαλία*, Β' σελ. 27.

19. «Γεγόναμεν τῆς ἐν Ἀδάμ κατάρας κληρονόμοι. Οὐ γάρ πάντως ὡς σὺν ἐκείνῳ παρακούσαντες τῆς θείας ἐκείνης ἐντολῆς τετιμωρήμεθα, ἀλλ' ὅτι θνητός γεγονώς, εἰς τό ἐξ αὐτοῦ σπέρμα παρέπεμψε τήν ἀμαρτίαν· θνητοί γάρ γεγόναμεν ἐκ θνητοῦ». Ἅγιος Ἀναστάσιος ὁ Σιναΐτης (βλ. Ἰ.Ν. Καρμίρη, *Σύνογισ· Δογματικῆς Διδασκαλίας Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, σελ. 38).

20. «Ἡ μέν τοῦ κατά ψυχὴν θανάτου ἀπόφασις, ἦν εἰς ἔργον ἠγάγεν ἡμῖν ἡ παράβασις κατά δικαιοσύνην τοῦ κτίσαντος· ἐγκαταλιπόντας γάρ κατέλιπεν ὡς αὐτοβοῦ-

Βλέπουμε ὅτι ὁ θάνατος δέν ἦρθε κατά προσαγή τοῦ Θεοῦ ἀλλά σάν συνέπεια τῆς ἀπό μέρους τοῦ Ἀδάμ διακοπῆς τῶν σχέσεών του μέ τήν πηγὴ τῆς Ζωῆς, πού προκάλεσε ἡ παρακοή του. Καί ὁ Θεός μέ τήν καλοσύνη Του τόν εἶχε προειδοποιήσει γι' αὐτό.

«Τό ἴδιο τό ξύλο τῆς γνώσεως, λέει ὁ Θεόφιλος Ἀντιοχείας, ἦταν καλό καί ὁ καρπός του ὠραῖος. Δέν ἦταν, ὅπως νομίζουν μερικοί, τό ξύλο πού εἶχε τό θάνατο μέσα του, ἀλλά ἡ παρακοή. Δέν ὑπῆρχε τίποτα ἄλλο στόν καρπό παρά μόνο γνώση καί ἡ γνώση εἶναι καλή, ὅταν τή χρησιμοποιεῖ κανεῖς κατάλληλα».²¹ Οἱ πατέρες μᾶς διδάσκουν ὅτι ἡ ἀπαγόρευση τῆς γεύσης τοῦ δέντρου τῆς γνώσεως δέν ἦταν ἀπόλυτη ἀλλά πρόσκαιρη. Ὁ Ἀδάμ ἦταν ἕνα πνευματικό νήπιο. Δέν εἶναι ὅλες οἱ τροφές καλές γιά τά νήπια. Μερικές τροφές μπορούν ἀκόμα καί νά τά σκοτώσουν, ἂν καί οἱ ἐνήλικες θά τίς εὔρισκαν θρεπτικές. Τό δέντρο τῆς γνώσεως φυτεύτηκε ἀπό τό Θεό γιά τόν ἄνθρωπο. Ἦταν καλό καί θρεπτικό. Ἦταν ὅμως στερεή τροφή, ἐνῶ ὁ Ἀδάμ μπορούσε νά χωνέυει μόνο γάλα.

λους γεγονότας μή βιασάμενος· ἡ μὲν οὖν ἀπόφασις ἐκείνη προαναπεφώνηται παρά τοῦ Θεοῦ φιλανθρώπως, καθ' ἃς αἰτίας εἰρήκαμεν· ἀνέσχε δέ καί ὑπερέθετο τήν ἀπόφασιν τοῦ κατά σῶμα θανάτου πρότερον, καί ἠνίκα ταύτην ἐξήνεγκε βάθει σοφίας καί φιλανθρωπίας ὑπερβολῇ πρὸς τό μέλλον τήν εἰς ἔργον ἐκβασιν ταύτης ἐταμιεύσατο, μή πρὸς τόν Ἀδάμ εἰπών· ἐπιστράφηθι ὄθεν ἐλήφθης· ἀλλά γῆ εἶ, καί εἰς γῆν ὑποστρέγεις. Ἐνὶ δέ τοῖς συνετῶς ἀκοῦουσι καί τῶν τοιούτων λόγων ἰδεῖν, ὡς ὁ Θεός οὐ μυχῆς, οὐ σώματος ἐποίησε θάνατον. Οὔτε γάρ πρότερον εἶπε προτάσσω, θάνετε ἦν ἂν ἡμέραν φάγητε· ἀλλ' ἀποθανεῖσθε ἦν ἂν ἡμέραν φάγητε. Οὔτε νῦν, εἰς γῆν ἐπίστρεγον, εἶπε, ἀλλ' ὑποστρέγεις, προαναγγέλων καί ἐφιεῖς καί μή κωλύων σὺν δίκῃ τό ἐκβησόμενον». Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, *Κεφάλαια Φυσικά, Θεολογικά, Ἠθικά τε καί Πρακτικά*. Migne, P.G., 150, 1157-1160.

21. «Τό μὲν ξύλον τό τῆς γνώσεως αὐτό μὲν καλόν καί ὁ καρπός αὐτοῦ καλός. Οὐ γάρ, ὡς οἶονται πνες, θάνατον εἶχεν τό ξύλον, ἀλλ' ἡ παρακοή. Οὐ γάρ τι ἕτερον ἦν ἐν τῷ καρπῷ ἢ μόνον γνώσις. Ἡ δέ γνώσις καλή, ἐπὶ αὐτῇ οἰκείως τίς χρῆσται». Θεόφιλου Ἀντιοχείας, *Πρὸς Αὐτόλυκον*, Β' 25. «Οὐ τοῦ ξύλου τόν θάνατον τίκτοντος· θάνατον γάρ ὁ Θεός οὐκ ἐποίησεν· ἀλλά τῆς παρακοῆς ἐφελκομένης τόν θάνατον». Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Λόγος εἰς τό Ἅγιον Σάββατον Ι'*, P.G. 96, 612a.

Ετσι, στή γλώσσα τῆς Ἀγίας Γραφῆς «δίκαιος» σημαίνει καλός καί στοργικός. Ὄταν μιλάμε γιά τούς δίκαιους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δέ σημαίνει ὅτι ἦταν καλοί κριτές ἀλλά ὅτι ἦταν καλοί καί φιλόθεοι. Ὄταν λέμε ὅτι ὁ Θεός εἶναι δίκαιος δέν ἐννοοῦμε ὅτι εἶναι καλός κριτής, πού γνωρίζει νά τιμωρεῖ τούς ἀνθρώπους δίκαια, ἀνάλογα μέ τή βαρύτητα τῶν ἐγκλημάτων τους, ἀλλ' ἀντίθετα, ἐννοοῦμε ὅτι εἶναι καλός καί στοργικός, συγχωρεῖ ὅλες τίς ἀνομίες καί παρακοές μας καί ἐπιθυμεῖ μέ κάθε μέσο νά μᾶς σώσει καί ποτέ δέν ἀνταποδίδει κακό ἀντί κακοῦ.²² Στόν πρῶτο τόμο τῆς Φιλοκαλίας ὑπάρχει τό ἐξῆς θαυμάσιο κείμενο τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου: «Ὁ Θεός εἶναι ἀγαθός καί ἀπαθής καί ἀμετάβλητος. Ἄν δέ κανεῖς αὐτό τό θεωρεῖ εὐλογο καί ἀληθές, ἀλλ' ἀπορεῖ πῶς ὁ Θεός χαίρεται μέν γιά τούς ἀγαθούς ἐνῶ ἀποστρέφεται τούς κακοῦς καί πῶς ὀργίζεται ἐναντίον ἐκείνων πού ἀμαρτάνουν ἐνῶ γίνεται ἴλεως σέ κείνους πού τόν ὑπηρετοῦν καί τόν λατρεύουν, πρέπει νά ποῦμε ὅτι ὁ Θεός οὔτε χαίρεται οὔτε ὀργίζεται· γιατί ἡ λύπη καί ἡ χαρά εἶναι πάθη. Οὔτε μέ δῶρα θεραπεύεται, γιατί αὐτό δά σήμαινε ὅτι νικιέται μέ τήν ἡδονή. Δέν πρέπει νά κρίνουμε τό Θεό μέ ἀνθρώπινα μέτρα. Ἐκεῖνος εἶναι ἀγαθός καί ὠφελεῖ μόνο, ποτέ δέ βλάπτει, παραμένει πάντα ἀπαθής. Ἐνῶ ἐμεῖς ἐφόσο παραμένουμε ἀγαθοί, ὁμοιάζοντες τοῦ Θεοῦ, ἐωννόμαστε μαζί Του· κι ὅταν γινώμαστε κακοί χωριζόμαστε ἀπό τό Θεό, σάν ἀνόμοιοί Του. Ὄταν ζοῦμε μέ ἀρετή ἀκολουθοῦμε τό Θεό, ἐνῶ ὅταν γινώμαστε κακοί τόν κάνουμε ἐχθρό μας· καί βέβαια δέν ὀργίζεται χωρίς λόγο, γιατί τά ἀμαρτήματα δέν ἀφήνουν τό Θεό νά μᾶς φωτίζει ἐσωτερικά ἀλλά μᾶς

22. «Καί τί ἐστι καρδία ἐλεήμων; καῦσις καρδίας ὑπέρ πάσης τῆς κτίσεως, ὑπέρ τῶν ἀνθρώπων καί τῶν ὀρνέων καί τῶν ζώων καί τῶν δαιμόνων, καί ὑπέρ παντός κτίσματος. Καί ἐκ τῆς μνήμης αὐτῶν, καί τῆς θεωρίας αὐτῶν ρέουσιν οἱ ὀφθαλμοί αὐτοῦ δάκρυα. Ἐκ τῆς πολλῆς καί σφοδρᾶς ἐλεημοσύνης τῆς συνεχούσης τήν καρδίαν, καί ἐκ τῆς πολλῆς καρτερίας σμικρύνεται ἡ καρδία αὐτοῦ, καί οὐ δύναται βαστάζει ἢ ἀκοῦσαι, ἢ ἰδεῖν βλάβην τινά, ἢ λύπην μικράν ἐν τῇ κτίσει γινομένην. Καί διά τοῦτο καί ὑπέρ τῶν ἀλόγων, καί ὑπέρ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας, καί ὑπέρ τῶν βλαπτόντων αὐτόν ἐν πάσῃ ᾧρᾳ εὐχὴν μετά δακρύων προσφέρει, τοῦ φυλαχθῆναι αὐτούς, καί ἰλασθῆναι αὐτοῖς ὁμοίως καί ὑπέρ τῆς φύσεως τῶν ἐρπετῶν ἐκ τῆς πολλῆς αὐτοῦ ἐλεημοσύνης τῆς κινουμένης ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἀμέτρως καθ' ὁμοιότητα τοῦ Θεοῦ». Ἁγίου Ἰσαάκ τοῦ Σύρου, Λόγος πα'.

ένώνουν μέ τούς τιμωρούς δαίμονες. Ἐάν δέ μέ προσευχές καί ἐλεημοσύνες κερδίζουμε τήν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν μας, δέ σημαίνει ὅτι κολακεύουμε καί μεταβάλλουμε τό Θεό ἀλλά ὅτι μέ τά καλά μας ἔργα καί τήν ἐπιστροφή μας σ' Αὐτόν γιastreύουμε τήν κακία μας καί ἀπολαμβάνουμε πάλι τήν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ. Ὡστε τό νά λέμε ὅτι ὁ Θεός ἀποστρέφεται τούς κακοῦς εἶναι σάν νά λέμε ὅτι ὁ ἥλιος κρύβει τό φῶς του ἀπό τούς τυφλοῦς».²³

Ελπίζω νά βλέπετε τώρα πῶς ὁ Θεός συκοφαντήθηκε ἀπό τή δυτική θεολογία. Ὁ Αὐγουστίνος, ὁ Ἄνσελμος, ὁ Θωμᾶς Ἀκινάτος καί ὄλοι οἱ μαθητές τους συνεισέφεραν σ' αὐτή τή «θεολογική» συκοφαντία. Καί εἶναι τά θεμέλια τῆς δυτικῆς θεολογίας, εἴτε παπικῆς εἴτε προτεσταντικῆς. Ὅπωςδήποτε οἱ θεολόγοι αὐτοί δέν ἐκφράζονται ἀνοιχτά ὅτι ὁ Θεός εἶναι μιά κακή καί ἐμπαθῆς ὑπαρξη. Μᾶλλον θεωροῦν τό Θεό ἐγκλωβισμένο ἀπό μιά ὑπέρτατη δύναμη, ἀπό μιά σκοτεινή καί ἀδυσώπητη Ἀνάγκη, σάν ἐκείνη πού κυβερνοῦσε τούς θεοῦς τῶν εἰδωλολατρῶν. Ἡ Ἀνάγκη αὐτή τόν ὑποχρεώνει νά ἀνταποδίδει κακό ἀντί κακοῦ καί δέν τοῦ

23. «Ὁ Θεός ἀγαθός καί ἀπαθῆς καί ἀμετάβλητός ἐστιν. Εἰς δέ τις τόν μέν Θεόν μή μεταβάλλεσθαι, εὐλογόν τε ἠγεῖται καί ἀληθές· ἀπορεῖ δέ, πῶς ἀγαθοῖς μέν χαίρει, κακοῦς δέ ἀποστρέφεται· καί ἁμαρτάνουσι μέν ὀργίζεται· θεραπευόμενος δέ, ἴλεως γίνεται· ρητέον, ὡς οὔτε χαίρει ὁ Θεός οὔτε ὀργίζεται· τό γάρ χαίρειν καί λυπεῖσθαι, πάθος· οὔτε δώροις θεραπεύεται· ἡδονῆ γάρ ἂν ἠπθδείη· οὐ θέμις ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων εὖ ἢ κακῶς ἔχειν τό θεῖον. Ἀλλ' ἐκεῖνος μέν ἀγαθός ἐστι καί ὠφελῆ μόνον, βλάπτει δέ οὐδέποτε, κατά ταῦτα καί ὡσαύτως ἔχων· ἡμεῖς δέ ἀγαθοί μένοντες δι' ὁμοιότητα Θεῶ συναπτόμεθα· κακοί δέ γενόμενοι δι' ἀνομοιότητα, χωριζόμεθα τοῦ Θεοῦ. Κατ' ἀρετήν ζῶντες ἐχόμεθα τοῦ Θεοῦ· κακοί δέ γενόμενοι, ἐχθρόν ἡμῶν ποιοῦμεν ἐκεῖνον, οὐκ εἰκῆ ὀργιζόμενον· ἀλλά τῶν ἁμαρτημάτων, Θεόν μέν ἐν ἡμῖν οὐκ ἐώντων ἐλλάμπειν, δαίμοσι δέ κολαστικοῖς συναπτόντων. Εἰ δέ εὐχαῖς καί εὐποιῖαις λύσιν ἁμαρτημάτων εὐρίσκομεν, οὐ τόν Θεόν θεραπεύομεν καί μεταβάλλομεν, ἀλλά διά τῶν δρωμένων καί τῆς πρὸς τό θεῖον ἐπιστροφῆς τήν ἡμετέραν κακίαν ἰώμενοι, πάλιν τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος ἀπολαύομεν· ὥστε ὁμοιον λέγειν, τόν Θεόν τούς κακοῦς ἀποστρέφεισθαι καί τόν ἥλιον τοῖς ἐστερνημένοις τῆς ὀράσεως κρύπτεσθαι». Ἁγίου Ἀντωνίου τοῦ Μεγάλου (βλ. *Φιλοκαλία*, κεφ. 150). «Οὐ Θεός ἐστιν ὁ ἐχθραίνων ἀλλ' ἡμεῖς, Θεός γάρ οὐδέποτε ἐχθραίνει». Ἁγιος Ἰωάννης Χρυσόστομος.

ἐπιτρέπει νά συγχωρήσει καί νά ξεχάσει τό κακό πού διαπράχθηκε ἐνάντια στό θέλημά Του, ἐκτός ἂν τοῦ προσφερθεῖ μιά ἄπειρη ἱκανοποίηση.

Ἐδῶ ἀνοίγουμε τό μεγάλο ζήτημα τῆς εἰδωλολατρικῆς ἑλληνικῆς ἐπιρροῆς στό χριστιανισμό.

Ἡ εἰδωλολατρική νοοτροπία ἦταν ἡ πηγή ὅλων τῶν αἱρέσεων. Στήν Ἀνατολή ἡ ἐπιρροή της ἦταν πολύ ἰσχυρή, γιατί ἡ Ἀνατολή ἦταν τό σταυροδρόμι ὅλων τῶν φιλοσοφικῶν καί θρησκευτικῶν ρευμάτων. Ὅπως ὁμως διαβάζουμε στήν Καινή Διαθήκη, «ὅπου ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις». Ἐτσι ὅταν ἀνδιζαν οἱ αἱρέσεις ἀνδιζε καί ἡ Ὁρθοδοξία καί μολονότι διώκονταν ἀπό τοὺς δυνατοὺς αὐτοῦ τοῦ κόσμου, πάντα κατέληγε νικηφόρος. Στή Δύση, ἀντίθετα, ἡ εἰδωλολατρική ἑλληνική νοοτροπία μπῆκε σεμνά, χωρίς νά πάρει τή χροιά τῆς αἵρεσης. Μπῆκε μέ τό πλῆθος τῶν λατινικῶν κειμένων τοῦ Αὐγουστίνου, ἐπισκόπου Ἰππῶνος. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης Κασσιανός, πού ζοῦσε τότε στή Δύση, ἀντιλήφθηκε τό δηλητήριο πού ὑπῆρχε στή διδασκαλία τοῦ Αὐγουστίνου καί ἀγωνίστηκε ἐναντίον της. Τό γεγονός ὁμως ὅτι τά βιβλία τοῦ Αὐγουστίνου γράφτηκαν στή λατινική καί τό περιεχόμενό τους ἦταν ὑπερβολικά ἐκτεταμένο δέν ἐπέτρεψε τή μελέτη τους ἀπό τοὺς ἄλλους πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καί ἔτσι δέν καταδικάστηκαν στήν Ἀνατολή, ὅπως καταδικάστηκαν τά βιβλία τοῦ Ὠριγένη. Το γεγονός αὐτό τοὺς ἐπέτρεψε νά ἀσκήσουν ἀργότερα ἰσχυρή ἐπιρροή στή δυτική σκέψη καί θεολογία. Στή Δύση σιγά - σιγά ἡ γνώση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας ἐξαφανιζόταν καί τά κείμενα τοῦ Αὐγουστίνου ἦταν τά μόνα διαθέσιμα σέ μιά γλώσσα πού ἐκεῖ ἦταν κατανοητή. Ἐτσι ἡ Δύση δέχτηκε σάν χριστιανική μιά διδασκαλία πού σέ πολλά σημεῖα της ἦταν εἰδωλολατρική. Οἱ καισαροπαπικές ἐξελίξεις στή Ρώμη δέν ἐπέτρεγαν καμιά ὑγιά ἀντίδραση σ' αὐτή τήν κατάσταση πραγμάτων καί ἔτσι ἡ Δύση πνίγηκε στήν ἀνθρωπιστική εἰδωλολατρική σκέψη πού ἐπικρατεῖ μέχρι σήμερα.²⁴

24. «Τῇ εἰσηγήσει τοῦ Αὐγουστίνου ἔπαυσε πλέον εἰς τήν Δύσιν νά θεωρεῖται ὁ σατανᾶς ὡς πράγματι ἀντιπιδέμενος πρὸς τόν Θεόν καί ὡς ἔχων τό κράτος τοῦ θανάτου, ὦν αἴτιος αὐτοῦ. Ἡ κοσμολογία τοῦ Αὐγουστίνου δέν ἐπέτρεπε νά ὑπάρχουν βουλήσεις ἀντίθετες πρὸς τήν θεϊαν θέλησιν. Ἐπομένως ὄχι μόνον ὁ θάνατος, ἀλλ' ἀκόμη καί ἡ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ διαβόλου πτώσις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἐκ Θεοῦ τιμωρία. Ὁ πρότερον ἔχων τό κράτος τοῦ θανάτου καί σφοδρότατα πολεμῶν τόν Θεόν καί τόν

Έτσι έχουμε από τή μιά μεριά τήν Ἀνατολή πού, μιλώντας καί γράφοντας ἑλληνικά, παράμεινε οὐσιαστικά ὁ Νέος Ἰσραήλ, μέ ἰσραηλιτική σκέψη καί ἱερή παράδοση καί ἀπό τήν ἄλλη μεριά τή Δύση πού, ἔχοντας ξεχάσει τήν ἑλληνική γλώσσα καί ἔχοντας ἀποκοπεῖ ἀπό τό ἀνατολικό κράτος, κληρονόμησε τήν εἰδωλολατρική ἑλληνική σκέψη καί τή νοοτροπία της καί σχημάτισε μ' αὐτήν μιά νοθευμένη χριστιανική διδασκαλία.

Στήν πραγματικότητα, ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στήν Ὁρδοδοξία καί τή δυτική χριστιανοσύνη δέν εἶναι τίποτα ἄλλο παρά ἡ διαιώνιση τῆς ἀντίθεσης ἀνάμεσα στόν Ἰσραήλ καί τήν Ἑλλάδα.

Δέν πρέπει ποτέ νά ξεχνοῦμε ὅτι οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας πίστευαν ὅτι ἦταν πραγματικά πνευματικά τέκνα τοῦ Ἀβραάμ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία θεωροῦσε τόν ἑαυτό της Νέο Ἰσραήλ καί ὅτι οἱ ὀρθόδοξοί λαοί, εἴτε ἦταν Ἕλληνες, εἴτε Ρῶσοι, Βούλγαροι ἢ Σέρβοι, Ρουμάνοι κ.λπ. ἦταν σίγουροι ὅτι ἦταν σάν τό Ναθαναήλ, πραγματικοί Ἰσραηλίτες, ὁ λαός τοῦ Θεοῦ. Καί ἐνῶ αὐτή ἦταν ἡ πραγματική συνείδηση τῆς ἀνατολικῆς χριστιανοσύνης, ἡ Δύση γινόταν ὄλο καί περισσότερο ἓνα παιδί τῆς εἰδωλολατρικῆς ἀνθρωπιστικῆς Ἑλλάδας καί Ρώμης.

Ποιά ἦταν τά κύρια χαρακτηριστικά αὐτῆς τῆς διαφορᾶς σκέψης ἀνάμεσα στόν Ἰσραήλ καί τήν εἰδωλολατρεία; Ἐφιστῶ τήν προσοχή σας σ' αὐτό τό πολύ σπουδαῖο θέμα.

Ὁ Ἰσραήλ πιστεύει στό Θεό.

Ἡ εἰδωλολατρεία πιστεύει στή δημιουργία δηλαδή στήν εἰδωλολατρεία ἢ δημιουργία θεοποιεῖται. Γιά τούς εἰδωλολάτρες Θεός καί δημιουργία εἶναι ἓνα καί τό αὐτό πράγμα. Ὁ Θεός εἶναι ἀπρόσωπος, προσωποποιημένος σ' ἓνα πλῆθος θεῶν.

Ὁ Ἰσραήλ (καί ὅταν μιλοῦμε γιά τόν Ἰσραήλ ἐννοοῦμε τόν πραγματικό Ἰσραήλ, τά πνευματικά τέκνα τοῦ Ἀβραάμ, ἐκείνους πού ἔ-

ἀνθρώπων γίνεται τώρα ὑπρέτης τοῦ Θεοῦ διά τήν τιμωρίαν καί ταλαιπωρίαν τῆς ἀνθρωπότητος». Ι.Σ. Ρωμανίδης, *Τό προπατορικό ἀμάρτημα*, σελ. 17. «Καί οἱ διαμαρτυρόμενοι καί οἱ παπικοί θεωροῦν τόν Θεόν ὡς αἶπιον τοῦ θανάτου». Αὐτόθι.

χουν τήν πίστη πού δόθηκε από τό Θεό στον έκλεκτό λαό Του, ὄχι ἐκείνους πού ἐγκατέλειψαν αὐτή τήν πίστη. Τά πραγματικά τέκνα τοῦ Ἄβραάμ εἶναι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καί ὄχι ἐκεῖνοι οἱ κατά σάρκα ἀπόγονοι, τό γένος τῶν Ἰουδαίων) γνωρίζει ὅτι Θεός καί δημιουργία εἶναι δύο ριζικά διαφορετικά εἶδη ὑπαρξης. Ὁ Θεός εἶναι αὐθύπαρκτος, προσωπικός, αἰώνιος, ἀθάνατος, Ζωή καί ἡ Πηγή τῆς ζωῆς, Ὑπαρξη καί Πηγή τῆς ὑπαρξης. Ὁ Θεός εἶναι ἡ μόνη πραγματική ὑπαρξη: Ὁ Ὄν, ὁ μόνος Ὄν. Αὐτό εἶναι τό νόημα τοῦ ἄρθρου «Ὁ».²⁵

Ἡ δημιουργία, ἀντίθετα, δέν εἶναι αὐθύπαρκτη. Ἐξαρτᾶται ὀλοκληρωτικά ἀπό τή θέληση τοῦ Θεοῦ. Ὑπάρχει ἐφόσο ὁ Θεός θέλει νά ὑπάρχει. Δέν εἶναι αἰώνια. Δέν ἔχει ὑπαρξη. Ἦταν μηδέν, ἦταν ἀπολύτως τίποτα. Δημιουργήθηκε ἐκ τοῦ μηδενός.²⁶ Ἀπό μόνη της δέν ἔχει δύναμη ὑπαρξης. Διατηρεῖται στήν ὑπαρξη μέ τήν ἐνέργεια

25. Πιστεύομεν τοιγαροῦν εἰς ἓνα Θεόν, μίαν ἀρχήν ἀναρχον, ἀκτιστον, ἀγέννητον ἀνόλεθρον τε καί ἀθάνατον, αἰώνιον, ἀπειρον, ἀπερίγραφτον, ἀπεριόριστον, ἀπειροδύναμον, ἀπλήν, ἀσύνθετον, ἀσώματον, ἄρρευστον, ἀπαθῆ, ἀτρεπτον, ἀναλλοίωτον, ἀόρατον, πηγὴν ἀγαθότητος καί δικαιοσύνης, φῶς νοερόν, ἀπρόσιτον, δύναμιν οὐδενὶ μέτρῳ γνωριζομένην, μόνῳ δέ τῷ οἰκείῳ βουλήματι μετρομένην - πάντα γάρ, ὅσα θέλει, δύναται - πάντων κτισμάτων ὁρατῶν τε καί ἀοράτων ποιητικὴν, πάντων συνεκτικὴν καί συντηρητικὴν, πάντων προνοητικὴν, πάντων κρατοῦσαν καί ἄρχουσαν καί βασιλεύουσαν ἀτελευτήτῳ καί ἀθανάτῳ βασιλείᾳ, μηδέν ἐναντίον ἔχουσαν, πάντα πληροῦσαν, ὑπ' οὐδενός περιεχομένην, αὐτὴν δέ μᾶλλον περιέχουσαν τὰ σύμπαντα καί συνεχουσαν καί προέχουσαν· ἀχράντως ταῖς ὄλαις οὐσίαις ἐπιβατεύουσαν καί πάντων ἐπέκεινα καί πάσης οὐσίας ἐξηρημένην ὡς ὑπερούσιον καί ὑπὲρ τὰ πάντα οὔσαν, ὑπέρθεον, ὑπεράγαθον, ὑπερπλήρη, τὰς ὄλας ἀρχάς καί τάξεις ἀφορίζουσαν καί πάσης ἀρχῆς καί τάξεως ὑπεριδρυμένην ὑπὲρ οὐσίαν καί ζῶν καί λόγον καί ἔννοιαν· αὐτοφῶς, αὐτοαγαθότητα, αὐτοζῶν, αὐτοουσίαν ὡς μή παρ' ἑτέρου τό εἶναι ἔχουσαν ἢ τι τῶν ὅσα ἐστίν, αὐτὴν δέ πηγὴν οὔσαν τοῦ εἶναι τοῖς οὔσι· τοῖς ζῶσι τῆς ζωῆς, τοῖς λόγου μετέχουσι τοῦ λόγου, τοῖς πᾶσι πάντων ἀγαθῶν αἰτίαν· πάντα εἶδυϊαν πρὶν γενέσεως αὐτῶν· μίαν οὐσίαν, μίαν θεότητα, μίαν δύναμιν, μίαν θέλησιν, μίαν ἐνέργειαν, μίαν ἀρχήν, μίαν ἐξουσίαν, μίαν κυριότητα, μίαν βασιλείαν, ἐν τρισὶ τελείαις ὑποστάσει γνωριζομένην τε καί προσκυνουμένην μὴ προσκυνήσει πιστευομένην τε καί λατρευομένην ὑπὸ πάσης λογικῆς κτίσεως ἀσυγχύτως ἠνωμέναις καί ἀδιασπάτως διαιρουμέναις· ὃ καί παράδοξον· εἰς Πατέρα καί Υἱόν καί Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς ᾧ καί βεβαπίσμεθα· οὕτω γάρ ὁ Κύριος τοῖς ἀποστόλοις βαπτίζειν ἐνετείλατο· «Βαπτίζοντες αὐτούς», φάσκων, «εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»· Ἁγ. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ἀκριθῆς ἐκθεσις τῆς Ὀρθοδόξου Πίστεως, Α' 8.

26. «... χωρίς ὕλης ἐποίησεν...» Ἅγιος Ἰωάννης Χρυσόστομος, Ρ.Γ. 59.308.

του Θεοῦ. Ἄν αὐτή ἡ ἀγαπητική ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ σταματήσει κάποτε, ἡ δημιουργία καί ὅλα τὰ δημιουργήματα, πνευματικά ἢ ὑλικά, λογικά ἢ ἄλογα θά ἐπιστρέψουν στήν ἀνυπαρξία. Γνωρίζουμε ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γιά τή δημιουργία Του εἶναι αἰώνια. Γνωρίζουμε ἀπό Ἐκεῖνον ὅτι δέ θά μᾶς ἀφήσει ποτέ νά πέσουμε στήν ἀνυπαρξία, ἀπό τήν ὁποία μᾶς ἔφερε στήν ὑπαρξη. Αὐτή εἶναι ἡ ἐλπίδα μας καί ὁ Θεός εἶναι ἀληθής σίς ὑποσχέσεις Του. Ἐμεῖς, τὰ δημιουργήματα, ἄγγελοι καί ἄνθρωποι, θά ζήσουμε αἰώνια ὄχι γιατί ἔχουμε μέσα μας τή δύναμη τῆς αἰωνιότητος, ἀλλά γιατί αὐτό εἶναι τό δέλημα τοῦ Θεοῦ πού μᾶς ἀγαπᾷ. Ἄφ' ἑαυτοῦ μας εἴμαστε τίποτα. Δέν ἔχουμε στή φύση μας οὔτε τήν παραμικρή ἐνέργεια ζωῆς καί ὑπαρξης. Ὅτι ἔχουμε, ἔρχεται ἐξ' ὀλοκλήρου ἀπό τό Θεό, τίποτα δέν εἶναι δικό μας. Εἴμαστε βοῦρκος τῆς γῆς καί ὅταν τό ξεχάσαμε, ὁ Θεός, μέ τό ἔλεός Του, ἐπέτρεψε νά ζαναγουρίσουμε σ' αὐτό πού εἴμαστε, γιά νά παραμείνουμε ταπεινοί καί νά ἔχουμε ἀκριβή ἐπίγνωση τῆς μηδαμινότητάς μας.²⁷ «Ὁ Θεός, λέει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός κάπου ἄλλου, μπορεῖ νά κάνει ὅ,τι θέλει, ἂν καί δέ θέλει νά κάνει ὅλα ὅσα μπορεῖ, γιατί μπορεῖ νά καταστρέψει τή δημιουργία, ἀλλά δέ θέλει νά τό κάνει».²⁸

Στό Μέγα Εὐχολόγιο (Βιέννη, 1862), ἕνα βασικό λειτουργικό βιβλίο τῆς Ἐκκλησίας, διαβάζουμε:

«Ὁ Θεός ὁ μέγας καί Ὑγιιστος, ὁ ὁμόνος ἔχων ἀθανασίαν» (7η εὐχή τοῦ Ἐσπερινοῦ, σελ. 15).

«Ὁ ὁμόνος φύσει ζωοποιός... ὁμόνε ἀθάνατε» (Ὡδή 5η, Νεκρώσιμος ἀκολουθία εἰς λαϊκούς, σελ. 410).

«Αὐτός ὁμόνος ὑπάρχεις ἀθάνατος» (σελ. 411)

«Ὁ φύσει ὑπάρχων τῇ θεϊκῇ, ἀθάνατος ὁμόνος».

(Ὡδή 1η, Νεκρώσιμος Ἀκολουθία εἰς Κοσμικούς Ἄνδρας, σελ. 471).

Αὐτή εἶναι ἡ πίστη τοῦ Ἰσραήλ.

Ποιά εἶναι ἡ διδασκαλία τῆς εἰδωλολατρίας; Εἰδωλολατρεία εἶναι ἡ συνέπεια τῆς ἀπώλειας τῆς ἐπαφῆς μέ τό Θεό. Τό πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς ἀνθρωπότητος ἔκαναν τούς ἀνθρώπους ἀνίκανους νά

27. Βλ. Ἁγ. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ἐκθεσις Ὁρθοδόξου Πίστεως, Α' 14.

28. «Ὅτι πάντα μέν ὅσα θέλει, δύναται, οὐχ ὅσα δέ δύναται θέλει· δύναται γάρ ἀπολέσαι τόν κόσμον, οὐ θέλει δέ». Αὐτόθι.

λάβουν τό θεῖο φῶς καί νά ἔχουν ὅποιαδήποτε ἔνωση μέ τό Ζώντα Θεό. Ἡ συνέπεια ἦταν νά θεωρήσουν σάν κάτι θεῖο τή δημιουργία, πού ἔβλεπαν καθημερινά μπροστά τους.

Ἡ εἰδωλολατρεία θεωρεῖ τή δημιουργία σάν κάτι τό αὐθύπαρκτο καί ἀθάνατο, κάτι πού πάντα ὑπῆρχε καί πάντα θά ὑπάρχει. Στήν εἰδωλολατρεία οἱ θεοί εἶναι μέρος τῆς δημιουργίας. Δέν τή δημιούργησαν ἀπό τό μηδέν, ἀλλά καί μόνο σχηματοποίησαν τήν ὑπάρχουσα ὕλη. Ἡ ὕλη μπορεῖ νά παίρνει διάφορα σχήματα. Τά σχήματα ἔρχονται στήν ὑπαρξη καί ἐξαφανίζονται, ἀλλά ἡ ὕλη ἡ ἴδια εἶναι αἰώνια.

Οἱ ἄγγελοι, οἱ δαίμονες καί οἱ ψυχές τῶν ἀνθρώπων εἶναι οἱ πραγματικοί θεοί. Εἶναι αἰώνιοι ἀπό τή φύση τους, ὅπως καί ἡ ἴδια ἡ ὕλη, εἶναι ὅμως ὑψηλότερα ἀπό τήν ὕλη. Μποροῦν νά λαμβάνουν διάφορα ὑλικά σχήματα σέ μιά διαδοχική σειρά ὑλικῶν ὑπάρξεων, ἀλλά παραμένουν οὐσιαστικά πνευματικοί.

Ἔτσι στήν εἰδωλολατρεία παρατηροῦμε δύο βασικά χαρακτηριστικά: 1. Ἀποδίδονται σ' ὀλόκληρη τή δημιουργία τά χαρακτηριστικά τῆς θεότητας, ὅπως: αἰωνιότητα, ἀθανασία, αὐθυπαρξία. 2. Μιά διάκριση ἀνάμεσα στό πνευματικό καί τό ὑλικό καί ἕναν ἀνταγωνισμό ἀνάμεσα στά δύο, σάν ἕναν ἀνταγωνισμό ἀνάμεσα σέ κάτι ὑπέρτερο καί κάτι ὑποδεέστερο.

Ἡ εἰδωλολατρεία καί ὁ ἀνθρωπισμός εἶναι ἕνα καί τό αὐτό πράγμα. Στήν εἰδωλολατρεία ὁ ἄνθρωπος εἶναι θεός, γιατί εἶναι αἰώνιος ἐκ φύσεως. Γι' αὐτό ἡ εἰδωλολατρεία εἶναι πάντα ὑπεροπτική. Εἶναι ναρκισσισμός. Εἶναι αὐτολατρεία. Στήν Ἑλλάδα οἱ θεοί εἶχαν ἀνθρώπινα χαρακτηριστικά. Ἡ ἑλληνική θρησκεία ἦταν ἡ εἰδωλολατρική λατρεία τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ψυχή τοῦ ἀνθρώπου θεωροῦνταν ἡ ἀληθινή του ὑπαρξη καί ἦταν ἀθάνατη ἐκ φύσεως.

Ἔτσι βλέπουμε ὅτι στήν εἰδωλολατρεία ὁ διάβολος πέτυχε νά δημιουργήσει μιά παγκόσμια πίστη, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἦταν θεοί καί ἔτσι δέ χρειάζονταν τό Θεό. Γι' αὐτό ἡ ὑπερηφάνεια ἦταν τόσο μεγάλη στήν Ἑλλάδα καί ἡ ταπείνωση κάτι ἀδιανόητο. Στό ἔργο του *Ἡθικά Νικομάχεια* ὁ Ἀριστοτέλης γράφει τά ἀκόλουθα λόγια: «Τό νά μή θίγεται κανείς ἀπό προσβολές εἶναι σημεῖο χυδαίου καί δουλικοῦ ἀνθρώπου». Ὁ ἄνθρωπος πού πείθεται ἀπό τό διάβολο νά πιστέψει ὅτι ἡ ψυχή του εἶναι ἀθάνατη ἐκ φύσεως ποτέ δέν μπορεῖ νά ταπει-

νωθεῖ καί ποτέ δέν μπορεῖ νά πιστέμει πραγματικά στό Θεό, γιατί δέ χρειάζεται τό Θεό, ὄντας ὁ ἴδιος Θεός, ὅπως ἡ πλάνη του τόν κάνει νά πιστεύει.

Γι' αὐτό οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, κατανοώντας ἀπό τήν ἀρχή τόν κίνδυνο αὐτοῦ τοῦ ἀνόπτου σφάλματος, προειδοποίησαν τούς χριστιανούς γιά τό γεγονός ὅτι, ὅπως τό ἀναφέρει ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος, «ἡ διδασκαλία πώς ἡ ἀνθρώπινῃ ψυχῇ εἶναι ἐκ φύσεως ἀθάνατη εἶναι ἐκ τοῦ πονηροῦ» (*Ἐλεγχος*, III, 20, 1). Τήν ἴδια προειδοποίηση συναντᾶμε στόν ἅγιο Ἰουστίνο (*Διάλογος πρὸς Τρύφωνα*, 6, 1-2), στό Θεόφιλο Ἀντιοχείας (*Πρὸς Αὐτόλυκον*, 2,97), στόν Τατιανό (*Πρὸς τούς Ἕλληνας*, 13) κ.λπ.

Ὁ ἅγιος Ἰουστίνος ἐξηγεῖ τόν πρωταρχικό ἀθεϊσμό πού ὑπάρχει στήν πίστη τῆς φυσικῆς αἰωνιότητος καί ἀθανασίας τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Γράφει: «Υπάρχουν μερικοὶ ἄλλοι πού, νομίζοντας πώς ἡ ψυχῇ εἶναι ἀθάνατη καί ἀσώματη, πιστεύουν ὅτι ἂν καί ἔχουν διαπράξει τό κακό δέ δά τιμωρηθοῦν (γιατί ὅ,τι εἶναι ἀσώματο δέν ἔχει καί αἰσθήσεις) καί ὅτι ἡ ψυχῇ, σάν συνέπεια τῆς ἀθανασίας της, δέ χρειάζεται τίποτα ἀπό τό Θεό» (*Διάλογος πρὸς Τρύφωνα*, 1,)

Εἰδωλολατρεία εἶναι ἄγνοια τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, μιά πλανεμένη ἀντίληψη ὅτι ἡ δημιουργία Του εἶναι θεία, ὅτι εἶναι θεός. Ὁ θεός αὐτός, ὅμως, πού εἶναι ἡ φύση, εἶναι ἀπρόσωπος, μιά τυφλή δύναμη, πάνω ἀπ' ὅλους τούς προσωπικούς θεούς καί καλεῖται «Ἀνάγκη». Στήν πραγματικότητα ἡ Ἀνάγκη αὐτή εἶναι ἡ προβολή τοῦ ἀνθρώπινου λόγου, σάν μιά μαθηματική ἀνάγκη πού κυβερνᾷ τόν κόσμο. Εἶναι μιά προβολή τοῦ ὀρθολογισμοῦ πάνω στή φύση. Ἡ ὀρθολογιστική αὐτή Ἀνάγκη εἶναι ὁ ἀληθινός, ὑπέρτατος, τυφλός θεός τῶν εἰδωλολατρῶν. Οἱ εἰδωλολάτρες θεοί εἶναι τμήματα τοῦ κόσμου καί εἶναι ἀθάνατοι λόγω τῆς ἀθανασίας τῆς φύσης πού εἶναι ἡ οὐσία της. Σ' αὐτή τήν εἰδωλολατρική ἀντίληψη ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐπίσης θεός, ὅπως οἱ ἄλλοι, γιατί γιά τούς εἰδωλολάτρες ὁ πραγματικός ἄνθρωπος εἶναι μόνο ἡ ψυχῇ του²⁹ καί πιστεύουν ὅτι ἡ ψυχῇ τοῦ

29. «Ψυχῇ σώματος ἀππλλαγμένη οὔτε ἀγαθόν τι οὔτε πονηρόν δύναται νά διαπράξει. Αἱ ὀπτασίαι τὰς ὁποίας βλέπουσι τινές περί τῶν ἐκεῖσε οἰκονομικῶς ὁ Θεός ταῦτα δείκνυσι πρὸς ὠφέλειαν. Ὡσπερ ἡ λύρα ἐάν δέν ἔχει τόν κρούοντα ἀργή μένει καί ἀπρακτος, οὕτω καί ἡ ψυχῇ καί τό σῶμα ὅταν ἀπ' ἀλλήλων χωρισθῶσι οὐδέν ἐ-verγῆσαι δύναται». Μέγας Ἀθανάσιος.

άνδρωπου εἶναι ἀθάνατη ἀπό μόνη της, ἀφοῦ εἶναι μέρος τῆς οὐσίας τοῦ σύμπαντος, πού θεωρεῖται ἀθάνατο καί ἀυθύπαρκτο. Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος εἶναι θεός καί μέτρο ὅλων τῶν πραγμάτων.

Ἄλλά οἱ θεοί δέν εἶναι ἐλεύθεροι. Κυβερνοῦνται ἀπό τήν Ἀνάγκη πού εἶναι ἀπρόσωπη.

Ὁ

ἰ διάφορες αἱρέσεις ἀνάμιζαν αὐτόν ἀκριβῶς τόν εἰδωλολατρικό τρόπο σκέυης μέ τή χριστιανική διδασκαλία. Αὐτό ἐπίσης συνέβη καί στή Δύση. Ἄρχισαν νά διακρίνουν ὄχι μεταξύ Θεοῦ καί τῆς δημιουργίας Του ἀλλά μεταξύ πνεύματος καί ὕλης.³⁰

Ἄρχισαν νά πιστεύουν τήν γυχή τοῦ ἀνθρώπου σάν κάτι αἰώνιο ἀπό μόνο του καί νά θεωροῦν τήν κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου μετά τό θάνατο ὄχι σάν ὕπνο στά χέρια τοῦ Θεοῦ ἀλλά σάν τήν πραγματική ζωή τοῦ ἀνθρώπου,³¹ στήν ὁποία ἡ ἀνάσταση τῶν νεκρῶν δέν εἶχε νά προσδέσει τίποτα. Ἄκόμα καί ἡ ἀνάγκη γιά ἀνάσταση, ἦταν ἀμφίβολη. Ἡ γιορτή τῆς Ἀνάστασης τοῦ Κυρίου, πού εἶναι ἡ κορωνίδα ὅλων τῶν ἐορτῶν στήν Ὁρθοδοξία, ἄρχισε νά πέφτει σέ δεύτερη μοίρα, γιατί ἡ ἀνάγκη της ἦταν τόσο ἀκατανόητη στούς χριστιανούς τῆς Δύσης ὅσο καί στούς Ἀθηναίους, πού ἄκουσαν τό κήρυγμα τοῦ ἀποστόλου Παύλου.

Ἐκεῖνο ὁμως πού εἶναι πιό ἀξιοσημεῖωτο στό θέμα μας εἶναι ὅτι ἄρχισαν νά αἰσθάνονται πώς ὁ Θεός ὑπέκειτο στήν Ἀνάγκη, σ' αὐτή τήν ὀρθολογική Ἀνάγκη, πού δέν ἦταν τίποτε ἄλλο παρά ἡ ἀνθρωπίνη λογική. Διακήρυξαν ὅτι ὁ Θεός ἦταν ἀνίκανος νά ἔρδει σέ ἐπα-

30. «Ἐκαστον γάρ κατὰ τήν ἰδίαν φύσιν σώμα ἐστιν, ὁ ἄγγελος, ἡ γυχή, ὁ δαίμων ὅτι κἄν λεπτά ὦσιν, ὁμως ἐν ὑποστάσει καί χαρακῆρι καί εἰκόνι κατὰ τήν λεπτότητα τῆς φύσεως αὐτῶν σώματα τυγχάνει λεπτά». Ἁγίου Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, Ὁμιλία Πνευματικά, Ὁμιλία Δ' .

31. «Ἐξέλθωμεν καί ἴδωμεν ἐν τοῖς τάφοις, ὅτι γυμνά ὅστέα ὁ ἄνθρωπος, σκολῆκων βρῶμα καί δυσωδία». Μέγα Εὐχολόγιον, ἐκδόσεις ΑΣΤΕΡΟΣ, σελ. 415. «Ὡσπερ γάρ τό φῶς ἐσπέρας δύνον, οὐκ ἀπόλλυται, ἀλλά κρύπτεται, οὕτω καί ὁ ἄνθρωπος, ὡς εἰς δύσιν τινά τῷ τάφῳ παραπεμφθεῖς, πάλιν τῇ ἀνατολῇ τῆς Ἀναστάσεως τετήρηται». Ἁγιος Ἰωάννης Χρυσόστομος.

φή μέ κατώτερα πλάσματα ὅπως οἱ ἄνθρωποι, γιατί δέν τό ἐπέτρεπαν οἱ ὀρθολογιστικές φιλοσοφικές ἰδέες τους. Αὐτή ἡ ἀντίληψη ἀποτέλεσε τό θεμέλιο γιά τίς ἡσυχαστικές ἐριδες. Εἶχε ἤδη ξεκινήσει μέ τόν Αὐγουστῖνο, πού δίδαξε ὅτι στό Μωϋσή δέ μίλησε ὁ Θεός ἀλλά ἄγγελος.

Ἀπό αὐτή τήν ἀποψη περί Ἀνάγκης, στήν ὁποία ὑποτάσσονται ἀκόμα καί οἱ θεοί, πρέπει νά καταλάβουμε τή δυτική νομικίστικη ἀντίληψη γιά τή δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεός ἔπρεπε νά τιμωρήσει τήν παρακοή τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦ ἦταν ἀδύνατο νά συγχωρήσει. Κάποια ἀνώτερη Ἀνάγκη ἀπαιτοῦσε ἐκδίκηση. Ἀκόμα κι ἂν ὁ Θεός ἦταν πραγματικά καλός κι ἀγαθός δέν μπορούσε νά ἐνεργήσει μέ καλοσύνη. Ἦταν ὑποχρεωμένος νά ἐνεργήσει ἀντίθετα πρὸς τήν ἀγάπη Του. Τό μόνο πού μπορούσε νά κάνει γιά νά σώσει τήν ἀνθρωπότητα ἦταν νά τιμωρήσει τόν Υἱό Του, στή δέση τῶν ἀνθρώπων. Ἔτσι ἡ Ἀνάγκη δά ἱκανοποιεῖτο.

Αὐτός εἶναι ὁ θρίαμβος τῆς ἐλληνοιστικῆς σκέψης στό χριστιανισμό. Ὁ Ὁριγένης, σάν ἐλληνοιστής, εἶχε φτάσει στά ἴδια συμπεράσματα. Ὁ Θεός ἦταν δίκαιος ἀπό ἀνάγκη. Ἀναγκάστηκε νά τιμωρήσει, νά ἐκδικηθεῖ, νά στείλει ἀνθρώπους στήν κόλαση. Ἡ κόλαση ἦταν δημιούργημα τοῦ Θεοῦ. Ἦταν μιά τιμωρία πού ἀπαιτοῦσε ἡ δικαιοσύνη. Αὐτή ἡ ἀπαίτηση γιά δικαιοσύνη ἦταν μιά ἀνάγκη. Ὁ Θεός ἦταν ὑποχρεωμένος νά ὑποταχθεῖ. Δέν τοῦ ἐπιτρεπόταν νά συγχωρήσει. Ὑπῆρχε μιά ἀνώτερη δύναμη, μιά Ἀνάγκη, πού δέν Του ἐπέτρεπε νά ἀγαπᾶ χωρίς ὄρους.

Ὁ Ὁριγένης ὅμως ἦταν καί χριστιανός καί γνώριζε ὅτι ὁ Θεός ἦταν γεμάτος ἀπό ἀγάπη. Πῶς εἶναι δυνατό νά ὁμολογεῖς ἕνα Θεό γεμάτο ἀγάπη, ὅταν βασανίζει τοὺς ἀνθρώπους αἰώνια; Ἄν ὁ Θεός εἶναι ἡ αἰτία τῆς κόλασης, τότε ἀπό ἀνάγκη πρέπει ἡ κόλαση αὐτή νά σταματήσει κάποτε, διαφορετικά δέν μπορούμε νά παραδεχτοῦμε ὅτι ὁ Θεός εἶναι καλός καί ἀγαθός. Αὐτή ἡ νομικίστικη ἀντίληψη γιά τό Θεό, σάν ὄργανο μιᾶς ἀνώτερης, ἀπρόσωπης δύναμης ἢ θεο-

τητας πού όνομάζεται 'Ανάγκη, όδηγεῖ λογικά «στήν άποκατάσταση τῶν πάντων καί τήν καταστροφή τῆς κόλασης», διαφορετικά πρέπει νά παραδεχτοῦμε ότι ό Θεός εἶναι μοχθηρός.

Ἡ εἰδωλολατρική έλληνική σκέψη δέν μποροῦσε νά αντιληφθεῖ ότι αίτια τῆς κόλασης δέν εἶναι ό Θεός αλλά τά λογικά πλάσματά Του. Ἐάν ό Θεός δέν ἦταν ἐλεύθερος, άφοῦ ἐξουσιαζόταν από τήν Ἐνάγκη, πῶς θά μποροῦσαν νά ἦταν ἐλεύθερα τά πλάσματά Του; Ὁ Θεός δέ θά μποροῦσε νά δώσει κάτι πού δέν κατεῖχε ό ἴδιος. Ἡ εἰδωλολατρική έλληνική σκέψη δέν μποροῦσε ακόμα νά αντιληφθεῖ τήν άφιλοκερδή άγάπη. Ἡ ἐλευθερία ὁμως εἶναι τό ὑγιστο δῶρο πού ό Θεός μποροῦσε νά δώσει σ' ένα πλάσμα, γιατί ἡ ἐλευθερία ἐξομοιώνει τά λογικά πλάσματα μέ τό Θεό. Αυτό ἦταν ένα δῶρο άκατανόητο γιά τούς ἔλληνες εἰδωλολάτρες. Δέν μποροῦσαν νά φανταστοῦν ένα πλάσμα πού θά μποροῦσε νά πεῖ «ὄχι» σ' ένα παντοδύναμο Θεό. Ἐάν ό Θεός ἦταν παντοδύναμος δέ θά μποροῦσαν νά τοῦ ποῦν «ὄχι» τά πλάσματα. Ἐτσι ἂν ό Θεός ἔδινε στους ανθρώπους τή χάρη Του, οἱ ἄνθρωποι δέ θά μποροῦσαν νά τήν άπορρίψουν. Διαφορετικά ό Θεός δέ θά ἦταν παντοδύναμος. Ἐάν δεχτοῦμε ότι ό Θεός εἶναι παντοδύναμος, τότε ἡ χάρη Του πρέπει νά εἶναι άκαταμάχητη. Οἱ ἄνθρωποι δέν μποροῦν νά τήν άποφύγουν. Αυτό σημαίνει ότι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι πού στεροῦνται τή χάρη τοῦ Θεοῦ, τή στεροῦνται ἐπειδή ό Θεός δέν τούς τήν ἔδωσε. Ἐτσι ἡ άπώλεια τῆς Χάρης τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι αἰώνιος πνευματικός θάνατος, μέ ἄλλα λόγια κόλαση, εἶναι στήν οὐσία μιá πράξη πού ἐξαρτᾶται καθ' ὄλοκληρία από τό Θεό. Ὁ Θεός εἶναι Ἐκεῖνος πού τιμωρεῖ τούς ἄνθρώπους αὐτούς μέ τή στέρψη τῆς χάρης Του, μέ τό νά μήν τῆς ἐπιτρέπει νά τούς φωτίζει. Ἐτσι ό Θεός εἶναι ἡ αίτια τοῦ αἰώνιου πνευματικοῦ θανάτου ἐκείνων πού εἶναι κολασμένοι. Ἡ κόλαση εἶναι μιá ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, μιá ἐνέργεια τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, μιá ἐνέργεια ἀνάγκης ἢ σκληρότητας. Σάν άποτέλεσμα, ό Ὁριγένης σκέφτηκε ότι ἂν θέλουμε νά παραμείνουμε χριστιανοί, ἂν θέλουμε νά συνεχίσουμε νά πιστεύουμε ότι ό Θεός εἶναι πραγματικά καλός, πρέπει νά πιστέψουμε ότι ἡ κόλαση δέν εἶναι αἰώνια αλλά θά ἔχει ένα τέλος, παρά τά ὅσα γράφονται στήν Ἁγία Γραφή καί ὅ,τι πιστεύει ἡ Ἐκκλησία. Αυτό εἶναι τό μοιραῖο, άπόλυτα λογικό, συμπέρασμα. Ἐάν ό Θεός εἶναι ό αίτιος τῆς κόλασης, ἡ κόλαση πρέπει νά ἔχει τέλος, διαφορετικά ό Θεός εἶναι κακός.

Ὁριγένης, ὅπως καί ὅλοι οἱ ὅμοιοί του ὀρθολογιστές, δέν μποροῦσαν νά καταλάβουν ὅτι ἡ ἀποδοχή ἢ ἡ ἀπόρριψη τῆς χάρις τοῦ Θεοῦ ἐξαρτᾶται ἀποκλειστικά ἀπό τά λογικά πλάσματα. Ὅτι ὁ Θεός δέ σταματάει ποτέ, ὅπως καί ὁ ἥλιος, νά λάμπει τό ἴδιο «ἐπί πονηρούς καί ἀγαθούς». Ὅτι τά πλάσματα τά λογικά ὅμως εἶναι τελείως ἐλεύθερα νά δεχτοῦν ἢ ν' ἀπορρίψουν τή χάρις αὐτή καί τήν ἀγάπη. Καί ὅτι ὁ Θεός, μέ τή γνήσια ἀγάπη Του, δέν ἐξαναγκάζει τά πλάσματά Του νά Τόν ἀποδεχτοῦν, ἀλλά σέβεται ἀπόλυτα τήν ἐλεύθερη θέλησή τους.³² Δέν ἀποσύρει τή χάρις καί τήν ἀγάπη Του, ἡ διάθεση ὅμως τῶν λογικῶν πλασμάτων πρὸς αὐτή τήν ἀστείρευτη χάρις καί ἀγάπη εἶναι ἡ διαφορά μεταξύ παραδείσου καί κόλασης. Ἐκεῖνοι πού ἀγαποῦν τό Θεό εἶναι εὐτυχισμένοι μαζί Του, ἐκεῖνοι πού τόν μισοῦν αἰσθάνονται ὑπερβολικά δυστυχεῖς, πού εἶναι ὑποχρεωμένοι νά ζοῦν μέ τήν παρουσία Του. Καί δέν ὑπάρχει τόπος ὅπου μπορεῖ κανεὶς νά ξεφύγει τή στοργική πανταχοῦ παρουσία τοῦ Θεοῦ.

Ὁ παράδεισος ἢ ἡ κόλαση ἐξαρτᾶται ἀπό τόν τρόπο πού δεχόμαστε τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Στήν ἀγάπη Του θά ἀνταποκριθοῦμε μέ ἀγάπη ἢ μέ μίσος; Αὐτή εἶναι μιά κρίσιμη διαφορά. Καί ἡ διαφορά αὐτή ἐξαρτᾶται ἀποκλειστικά ἀπό μᾶς, ἀπό τήν ἐλευθερία μας, ἀπό τήν ἐνδόμυχη ἐλεύθερη ἐπιλογή μας, ἀπό μιά τέλεια ἐλεύθερη διάθεση πού δέν ἐπηρεάζεται ἀπό ἐξωτερικές καταστάσεις ἢ ἐσωτερικούς παράγοντες τῆς ὑλικῆς καί πνευματικῆς φύσης μας, γιατί δέν εἶναι μιά ἐξωτερική πράξη, ἀλλά μιά ἐσωτερική διάθεση, πού πηγάζει ἀπό τά βάθη τῆς καρδιᾶς μας καί καθορίζει ὄχι τίς ἀμαρτίες μας, ἀλλά τόν τρόπο πού σκεπτόμαστε γιά τίς ἀμαρτίες μας, ὅπως φαίνεται καθαρά στίς περιπτώσεις τοῦ τελῶνη καί τοῦ φαρισαίου καί τῶν ληστῶν που συσταυρώθηκαν μέ τό Χριστό. Αὐτή ἡ ἐλευθερία, αὐτή ἡ ἐπιλογή, αὐτή ἡ ἐσωτερική διάθεση πρὸς τό Δημιουργό μας εἶναι ὁ ἐσώτατος πυρήνας τῆς αἰώνιας προσωπικότητάς μας, εἶναι τό βαθύτερο χαρακτηριστικό μας, εἶναι αὐτό πού μᾶς κάνει ὅ,τι εἴμαστε, εἶναι τό αἰώνιο πρόσωπό μας - φωτεινό ἢ σκοτεινό, στοργικό ἢ φθονερό.

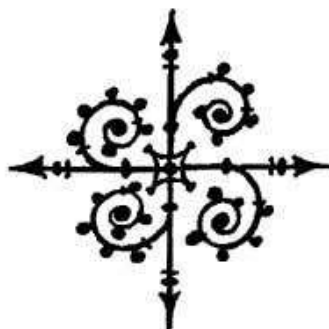
32. «Ὁ τοίνυν μεμφόμενος τόν ποιητήν ὡς μή φυσικῶς κατασκευάσαντα ἡμᾶς ἀναμαρτήτους, οὐδέν ἕτερον ἢ τήν ἄλογον φύσιν τῆς λογικῆς προτιμᾶ». Μ. Βασιλείου, Ε.Π.Ε. 7.110.

Όχι, ἀδελφοί μου, δυστυχῶς γιά μᾶς ὁ παράδεισος ἢ ἡ κόλαση δέν ἐξαρτᾶται ἀπό τό Θεό. Ἄν ἐξαρτιόταν ἀπό τό Θεό δέ δά φοβόμασταν τίποτα. Δέν ἔχουμε νά φοβηθοῦμε τίποτα ἀπό τήν Ἀγάπην. Ἄλλά δέν ἐξαρτᾶται ἀπό τό Θεό. Ἐξαρτᾶται ἀποκλειστικά ἀπό μᾶς καί αὐτή εἶναι ὀλόκληρη ἡ τραγωδία. Ὁ Θεός μᾶς θέλει νά εἴμαστε κατ' εἰκόνα Του, αἰώνια ἐλεύθεροι. Μᾶς σέβεται ἀπόλυτα. Αὐτό εἶναι ἀγάπη. Χωρίς σεβασμό δέν μπορούμε νά μιλάμε γιά ἀγάπη. Εἴμαστε ἄνθρωποι ἐπειδή εἴμαστε ἐλεύθεροι. Ἄν δέν ἦμασταν ἐλεύθεροι δά ἦμασταν ἐξυπνα ζῶα, ὄχι ἄνθρωποι. Ὁ Θεός δέ δά πάρει ποτέ πίσω τό δῶρο τῆς ἐλευθερίας πού καθορίζει τί εἴμαστε. Αὐτό σημαίνει ὅτι δά εἴμαστε πάντα αὐτό πού ἐμεῖς θέλουμε νά εἴμαστε, φίλοι ἢ ἐχθροί τοῦ Θεοῦ, καί δέν ὑπάρχει ἀλλαγὴ σ' αὐτό τό βαθύτατο εἶναι μας. Σ' αὐτή τή ζωή ὑπάρχουν βαθιές ἢ ἐπιφανειακές ἀλλαγές στή ζωή μας, στό χαρακτήρα μας, στίς πεποιθήσεις μας. Ὅλες αὐτές οἱ ἀλλαγές, ὅμως, εἶναι μόνο ἡ χρονικά μεταβαλλόμενη ἔκφραση τοῦ βαθύτερου αἰώνιου ἑαυτοῦ μας. Αὐτός ὁ βαθύς αἰώνιος ἑαυτός εἶναι αἰώνιος μέ ὅλη τή σημασία τῆς λέξης. Γι' αὐτό ὁ παράδεισος καί ἡ κόλαση εἶναι ἐπίσης αἰώνια. Δέν ὑπάρχει μεταβολή σ' αὐτό πού πραγματικά εἴμαστε. Τά πρόσκαιρα χαρακτηριστικά μας καί ἡ ἱστορία μας στή ζωή ἐξαρτιῶνται ἀπό πολλά ἐπιφανειακά πράγματα, πού ἐξαφανίζονται μέ τό θάνατο, τό ἀληθινό μας πρόσωπο ὅμως δέν εἶναι ἐπιφανειακό καί δέν ἐξαρτᾶται ἀπό μεταβαλλόμενα καί ἐξαφανιζόμενα πράγματα. Εἶναι ὁ πραγματικός ἑαυτός μας. Παραμένει μαζί μας ὅταν κοιμόμαστε στόν τάφο καί δά γίνει τό πραγματικό πρόσωπό μας κατά τήν ἀνάσταση. Εἶναι αἰώνιος.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος ἀναφέρει κάπου στό βιβλίο του ὅτι «πρίν τήν πώση μας οἱ δαίμονες μᾶς λένε ὅτι ὁ Θεός εἶναι φίλος τοῦ ἀνθρώπου· μετά τήν πώση μας ὅμως λένε ὅτι εἶναι ἀμείλικτος». Αὐτό εἶναι τό πανοῦργο γέμμα τοῦ πονηροῦ: νά μᾶς πείσει ὅτι ὅποιοδήποτε κακό στή ζωή μας ἔχει σάν αἰτία του τή διάθεση τοῦ Θεοῦ· ὅτι ὁ Θεός εἶναι Ἐκεῖνος πού δά μᾶς συγχωρήσει ἢ δά μᾶς τιμωρήσει. Θέλοντας νά μᾶς ρίξουν στήν ἁμαρτία καί μετά νά μᾶς κάνουν νά χάσουμε κά-

θε ἐλπίδα νά ἐλευθερωθῶμε ἀπ' αὐτή, προσπαθοῦν νά παρουσιάσουν τό Θεό ὅτι κάποτε συγχωρεῖ ὅλες τίς ἁμαρτίες καί καί κάποτε εἶναι ἀμείλικτος. Οἱ περισσότεροί χριστιανοί, ἀκόμα καί οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοί, ἔχουν πέσει σ' αὐτή τήν παγίδα. Θεωροῦν τό Θεό ὑπεύθυνο γιά τό ἄν συγχωριόμαστε ἢ τιμωριόμαστε. Αὐτή, ἀδελφοί μου, εἶναι μιά φοβερή πλάνη πού κάνει τούς περισσότερους ἀνθρώπους νά χάσουν τήν αἰώνια ζωή, κυρίως ἐπειδή, βλέποντας τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, προσπαθοῦν νά πείσουν τόν ἑαυτό τους ὅτι ὁ Θεός, μέ τήν ἀγάπη Του, θά τούς συγχωρήσει. Ὁ Θεός πάντα ἀγαπᾷ, πάντα συγχωρεῖ, εἶναι πάντα φίλος τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτό πού ποτέ δέ συγχωρεῖ, ὅμως, εἶναι ἡ ἁμαρτία, τήν ὁποία ποτέ δέ ἀντιμετωπίζουμε ὅπως θά ἔπρεπε. Ἡ ἁμαρτία καταστρέφει τήν ψυχή μας ἀνεξάρτητα ἀπό τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, γιὰτί ἡ ἁμαρτία εἶναι ἀκριβῶς ὁ δρόμος πού ἀπομακρύνει ἀπό τό Θεό, ἐγείρει ἕναν τοῖχο πού μᾶς χωρίζει ἀπό τό Θεό, καταστρέφει τά πνευματικά μας μάτια καί μᾶς κάνει ἀνίκανους νά δοῦμε τό φῶς τοῦ Θεοῦ. Οἱ δαίμονες θέλουν πάντα νά μᾶς κάνουν νά σκεφτόμαστε τή σωτηρία μας ἢ τόν αἰώνιο πνευματικό μας θάνατο με νομικίστικους ὅρους. Μᾶς θέλουν νά σκεφτόμαστε ὅτι ἡ σωτηρία ἢ ὁ αἰώνιος θάνατος εἶναι ἕνα ζήτημα τῆς ἀπόφασης τοῦ Θεοῦ. Ὁχι, ἀδελφοί μου, πρέπει νά ζυπνήσουμε, γιά νά μὴν ἀπολεσθοῦμε. Ἡ σωτηρία μας ἢ ὁ αἰώνιος θάνατός μας δέν εἶναι ζήτημα ἀπόφασης τοῦ Θεοῦ, ἀλλά ζήτημα δικῆς μας ἀπόφασης, εἶναι ζήτημα ἀπόφασης τῆς ἐλεύθερης βούλησής μας, τήν ὁποία ὁ Θεός σέβεται ἀπόλυτα. Ἄς μὴν ἐξαπατιόμαστε μέ ἐμπιστοσύνη στήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ὁ κίνδυνος δέν προέρχεται ἀπό τό Θεό, προέρχεται ἀπό μᾶς τούς ἴδιους.

Πολλοί δά ἀντεῖπουν: «Δέ μιλάει συχνά ἡ ἴδια ἡ Ἁγία Γραφή γιά τήν ὀργή τοῦ Θεοῦ; Δέν εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός πού λέει ὅτι δά μᾶς τιμωρήσει ἢ ὅτι δά μᾶς συγχωρήσει; Δέν ἔχει γραφεῖ ὅτι «τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτόν μισθαποδότης γίνεται» (Ἐβρ. ιγ' 6);³³ Δέ λέει ὅτι ἡ ἐκδίκηση εἶναι δική του καί ὅτι Ἐκεῖνος δά ἀνταποδώσει τήν ἀδικία πού μᾶς ἔγινε; Δέν ἔχει γραφεῖ ὅτι εἶναι «φοβερόν τό ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος;»³⁴

Στήν ὁμιλία του μέ τίτλο «Ὅτι ὁ Θεός δέν εἶναι αἵπιος τῶν κακῶν», ὁ ἅγιος Βασίλειος ὁ Μέγας γράφει τά ἀκόλουθα: «Ἄλλ' ἐάν βέβαια ὁ Θεός εἶναι ἀνεύθυνος γιά τά κακά, τότε πῶς ἔχει εἰπωθεῖ ὁ λόγος: «ἐγώ ὁ κατασκευάσας φῶς καί ποιήσας σκότος, ὁ ποιῶν εἰρήνην καί κτίζων κακά» (Ἦσ. με' 7); Καί πάλι: «ὅτι κατέβη κακά παρά Κυρίου ἐπί πύλας Ἱερουσαλήμ» (Μιχ. α' 12), καί: «εἰ ἔσται κακία ἐν πόλει, ἦν Κύριος οὐκ ἐποίησε;» (Ἀμώς γ' 6). Καί στή μεγάλη ὠδή τοῦ Μωυσῆ: «ἴδετε, ἴδετε ὅτι ἐγώ εἰμι, καί οὐκ ἔστι Θεός πλὴν ἐμοῦ· ἐγώ ἀποκτενῶ καί ζῆν ποιήσω, πατάξω καγῶ ἰάσομαι» (Δευτ. λβ' 39). Ἄλλά γι' αὐτόν πού καταλαβαίνει τό νόημα τῆς Γραφῆς τίποτα ἀπό αὐτά δέ συνιστᾶ κατηγορία ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ὅτι εἶναι αἵπιος καί δημιουργός τῶν κακῶν. Γιατί αὐτός πού εἶπε «ἐγώ ὁ κατασκευάσας φῶς καί ποιήσας σκότος», παρουσιάζει μέ αὐτό τόν ἑαυτό του δημιουργό τῆς κτίσεως, ὄχι δημιουργό κάποιου κακοῦ.... «καί κτίζων κακά», δηλαδή τά μεταποιεῖ καί τά βελτιώνει, ὥστε ἀφοῦ παραμεριστοῦν τά ἐνυπάρχοντα κακά, νά μετέχουν στή φύση τοῦ καλοῦ».³⁵

Ὅπως γράφει ὁ ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος, «ἡ Ἁγία Γραφή λέει πολλά

33. Ἐπίσης, «Μή ἀποβάλητε οὖν τήν παρρησίαν ὑμῶν, ἥτις ἔχει μισθαποδοσίαν μεγάλην» (Ἐβρ. ι' 35).

34. «Ἐκουσίως γάρ ἀμαρτανόντων ἡμῶν μετά τό λαβεῖν τήν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐκέτι περί ἀμαρτιῶν ἀπολείπεται δυσία, φοβερά δέ τις ἐκδοχή κρίσεως καί πυρός ζῆλος ἐσθίειν μέλλοντος τοῦ ἐπεναντίου. Ἀθετήσας τις νόμον Μωϋσέως χωρίς οἰκτιρμῶν ἐπί δυσίαν ἢ τρισί μάρτυσιν ἀποδνήσκει· πόσω δοκεῖτε χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας ὁ τόν υἱόν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας καί τό αἷμα τῆς διαθήκης κοινόν ἠησάμενος, ἐν ᾧ ἠγιάσθη, καί τό Πνεῦμα τῆς Χάριτος ἐνυθρίσας; οἶδαμεν γάρ τόν εἰπόντα: ἐμοί ἐκδίκησις, ἐγώ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος· καί πάλιν· Κύριος κρινεῖ τόν λαόν αὐτοῦ. Φοβερόν τό ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος» (Ἐβρ. ι' 26-31).

35. «Ἄλλ' εἶπερ ἀναίπιος τῶν κακῶν ὁ Θεός, φησί, πῶς εἴρηται τό «ἐγώ ὁ κατασκευάσας φῶς καί ποιήσας σκότος, ποιῶν εἰρήνην καί κτίζων κακά»; καί πάλιν· «Κα-

καί πολλές φορές χρησιμοποιεῖ ὀνόματα καταχρηστικά, ὄχι στήν κυριολεξία... Οἱ συνοδοὶ ὁμως αὐτά τὰ καταλαβαίνουν». ³⁶

Ὁ ἅγιος Βασίλειος δίνει στήν ἴδια ὁμιλία τήν ἐξήγηση αὐτῶν τῶν ἐκφράσεων τῆς Ἁγίας Γραφῆς: «Γιατί ὁ φόβος, λέει, οἰκοδομεῖ τοὺς ἀπλοϊκωτέρους» ³⁷ καί αὐτό εἶναι σωστό ὄχι μόνο γιά τοὺς ἀπλοῦς ἀνθρώπους ἀλλά γιά ὅλους μας. Μετά τήν πώση μας ἔχουμε ἀνάγκη ἀπό τό φόβο γιά νά κάνουμε ὅποιοδήποτε ὠφέλιμο ἔργο καί ὅποιοδήποτε καλό στόν ἑαυτό μας ἢ στοὺς ἄλλους. Γιά νά καταλάβουμε τήν Ἁγία Γραφή, λένε οἱ πατέρες, πρέπει νά ἔχουμε κατά νοῦ τό σκοπό της, πού εἶναι ἡ σωτηρία μας καί ἡ προοδευτική προσέγγισή μας στήν κατανόηση τοῦ Δημιουργοῦ καί Θεοῦ μας καί τῆς ἀξιοδρήνητης κατάστασής μας.

Ἡ ἴδια ἡ Ἁγία Γραφή, ὁμως, σέ ἄλλα σημεία μᾶς ἐξηγεῖ μέ περισσότερη ἀκρίβεια ποιός εἶναι ὁ πραγματικός αἴτιος τῶν κακῶν. Στόν Ἱερεμία (β' 17, 19) διαβάζουμε: «οὐχί ταῦτα ἐποίησέ σοι τό καταλιπεῖν σε ἐμέ; λέγει Κύριος ὁ Θεός σου.... παιδεύσει σε ἡ ἀποστασία σου καί ἡ κακία σου ἐλέγξει σε· καί γνῶθι καί ἰδέ, ὅτι πικρόν σοι το καταλιπεῖν σε ἐμέ, λέγει Κύριος ὁ Θεός σου».

Ἡ Ἁγία Γραφή μιλάει τή γλώσσα μας, τή γλώσσα πού καταλαβαίνουμε στήν κατάστασή μας τῆς πώσης. Ὅπως λέει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, «σύμφωνα με τή δική μας ἀντίληψη δώσαμε στίς ιδιότητες τοῦ Θεοῦ ὀνόματα ἀπό τίς δικές μας ιδιότητες». ³⁸ Καί ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός ἐξηγεῖ ὅτι στήν Ἁγία Γραφή «ὁ Θεός ἀναφέρεται σάν νά εἶχε σῶμα, συμβολικά... (περιέχει) κάποια μυστική σημασία πού, μέσα ἀπό τὰ πράγματα πού ἀνταποκρίνονται στή φύση μας, μᾶς διδάσκει πράγματα πού ὑπερβαίνουν αὐτήν». ³⁹

τέθη, φησί, κακά παρά Κυρίου ἐπί πύλας Ἱερουσαλήμ. Καί «οὐκ ἔστι κακία ἐν πόλει, ἦν Κύριος οὐκ ἐποίησε». Καί ἐν τῇ μεγάλῃ ὁδῇ τοῦ Μωϋσέως· «Ἴδετε, ἴδετε ὅτι πατάξω, καγὼ ἰάσομαι». Ἄλλ' οὐδέν τούτων τῶ συνιέντι τόν νοῦν τῆς Γραφῆς κατηγορίαν ἔχει Θεοῦ, ὡς κακῶν αἰτίου καί ποιητοῦ· ὁ γάρ εἰπών, ὅτι «Ἐγὼ ὁ κατασκευάζων φῶς καί ποιῶν σκότος», τῆς κτίσεως δημιουργόν ἑαυτόν διά τούτων παρίστησιν, οὐχί κακοῦ τινός ποιητήν... «κτίζων δέ κακά», τουτέστι μετακοσμεῖ αὐτά καί εἰς βελτίωσιν ἄγει, ὥστε ἀποδέμενα τό εἶναι κακά, τήν τοῦ καλοῦ φύσιν μεταλαβεῖν». Μ. Βασιλείου Ε.Π.Ε. 7.94-96.

36. «Πολλά λέγει ἡ δεῖα γραφή, καί τίθησι καταχρηστικῶς ὀνόματα πολλάκις... Ἄλλ' οἱ συνοδοὶ συνιέισι τοῦτο». Ἁγίου Ἰσαάκ τοῦ Σύρου, Λόγος ηγ'.

37. «Οἰκοδομεῖ γάρ ὁ φόβος τοὺς ἀπλουστέρους». Μ. Βασιλείου, Ε.Π.Ε. 7.98.

38. Ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Πέμπτος Θεολογικός Λόγος, 22, Ρ.Γ. 36. 157.

39. Ἁγ. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, ὄπ. παραπ. 1.11.

Vπάρχουν όμως τιμωρίες που μᾶς επιβάλλει ὁ Θεός ἢ μᾶλλον κακά που μᾶς κάνει ὁ διάβολος καί ἐπιτρέπει ὁ Θεός. Ἄλλά οἱ τιμωρίες αὐτές εἶναι αὐτό που λέμε παιδαγωγική τιμωρία. Σάν σκοπό τους ἔχουν τή διόρθωσή μας σ' αὐτή τή ζωή, ἢ τουλάχιστο τή διόρθωση τῶν ἄλλων που, ἀπό τό παράδειγμά μας, θά πάρουν μάθημα καί ἀπό φόβο θά διορθωθοῦν. Ὑπάρχουν καί τιμωρίες που δέν ἔχουν σάν σκοπό τους νά διορθώσουν κανένα ἀλλά ἀπλά καί μόνο νά τερματίσουν τό κακό, θέτοντας ἕνα τέλος σ' ἐκείνους που τό διαδίδουν, ὥστε ἡ γῆ νά σωθεῖ ἀπό τή συνεχή διαφθορά καί τήν ὀλοκληρωτική καταστροφή. Τέτοια ἦταν ἡ περίπτωση τοῦ κατακλυσμοῦ τοῦ Νῶε καί τῆς καταστροφῆς τῶν Σοδόμων.⁴⁰

40. «Λιμοί δέ καί αὖχοι καί ἐπομβρίαί, κοιναί τινές εἰσι πληγαί πόλεων καί ἐθνῶν, τοῦ κακοῦ τήν ἀμετρίαν κολάζουσαι. Ὡς οὖν εὐεργέτης ὁ ἰατρός, κᾶν πόνους, κᾶν ἀλγηδόνας ἐμποιῇ τῷ σώματι (τῇ νόσῳ γάρ μάχεται, οὐχί τῷ κάμνοντι), οὕτως ἀγαθός ὁ Θεός ὁ τήν σωτηρίαν τῷ παντί διά τῶν μερικῶν κολάσεων διοικούμενος. Σὺ δέ τῷ ἰατρῷ μέν οὐδέν ἐγκαλεῖς, τά μέν τέμνοντι, τά δέ καίοντι, τά δέ παντελῶς ἐξαιροῦντι τοῦ σώματος, ἀλλά καί χρήματά που ὑποτελεῖς καί σωτήρα προσαγορεύεις, ὅτι ἐν ὀλίγῳ μέρει τήν νόσον ἴσῃσι, πρὶν εἰς ὅλον τό σῶμα τό πάθος διαχυθῆναι. Ὅταν δέ ἴδῃς πόλιν ἐπικατασεισθεῖσαν τοῖς ἐνοικοῦσιν, ἢ πλοῖον αὐτανδρον κατά θαλάσσης διαλυθέν, κατά τοῦ ἀληθινοῦ ἰατροῦ καί σωτῆρος γλώσσαν κινεῖν βλάσφημον οὐκ ὀκνεῖς». Μ. Βασιλείου, Ε.Π.Ε. 7.94. Καί τό, «*Ἐγὼ ἀποκτενῶ καί ζῆν ποιήσω*», δέχου μέν, εἰ βούλει, κατά τό πρόχειρον τῆς ἐννοίας. Οἰκοδομεῖ γάρ ὁ φόβος τοὺς ἀπλοστέρους. «*Πατάξω, κἀγὼ ἰάσομαι*». Καί τοῦτο χρήσιμον αὐτόθεν νοούμενον τῆς μέν πληγῆς ἐμποιοῦσης τόν φόβον, τῆς δέ ἰάσεως εἰς τήν ἀγάπην προτρεπομένης. Ἐξεστί γε μήν σοι καί ὑψηλότερον διανοηθῆναι περὶ τῶν εἰρημένων. Ἐγὼ ἀποκτενῶ τῇ ἀμαρτίᾳ καί ζῆν ποιήσω τῇ δικαιοσύνῃ. «Ὅσον γάρ ὁ ἐξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, τοσοῦτον ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται». Οὐκ ἄλλον οὖν ἀποκτείνει καί ἄλλον ζωοποιεῖ, ἀλλά τόν αὐτόν, δι' ὧν ἀποκτείνει, ζωοποιεῖ, καί δι' ὧν πατάσσει, ἰᾶται, κατά τήν Παροιμίαν τήν λέγουσαν, ὅτι «*Σὺ μέν πατάξεις αὐτόν ράβδῳ, τήν δέ γυχὴν αὐτοῦ ἐκ θανάτου ρύση*». Οὐκοῦν πατάσσεται μέν σάρξ, ἵνα ἰαθῇ γυχή, θανατοῦται δέ ἀμαρτία, ἵνα ζήσῃ δικαιοσύνη. Τό δέ, «*Κατέβη κακά παρά Κυρίου ἐπὶ πύλας Ἱερουσαλήμ*», αὐτόθεν ἔχει τήν ἐξήγησιν. Ποῖα κακά; Ψόφος ἀρμάτων καί ἰππευόντων. Ὅταν δέ ἀκούσης, «*οὐκ ἔστι κακία ἐν πόλει, ἦν Κύριος οὐκ ἐποίησε*», νόει τῆς κακίας τό ὄνομα ὅτι τήν προσαγομένην κάκωσιν τοῖς ἀμαρτάνουσιν ἐπὶ διορθώσει τῶν πλημμελημάτων ὁ λόγος αἰνίσσεται. «*Ἐκάκωσα γάρ σε, φησί, καί ἐλιμαγχόνησα, ἵνα εὖ σε ποιήσω*», πρὶν εἰς ἀμετρον ἐκχυθῆναι τήν ἀδικίαν ἰσῶν, ὥσπερ ρεῦμα ἔρκει τινί κρατερῷ καί διαφράγματι κατεχόμενον.

Διά ταῦτα νόσοι πόλεων καί ἐθνῶν, ἀέρων αὖχοι καί ἀφορίαι γῆς καί αἱ κατά τόν βίον ἐκάστω τραχύτεροι περιπτώσεις, τῆς κακίας τήν αὐξησιν περικόπτουσαι. Ὡστε

“Ολες αυτές οι τιμωρίες λειτουργοῦν καί στοχεύουν σ’ αὐτή τή φθαρτή κατάσταση τῶν πραγμάτων. Δέν ἐκτείνονται πέραν αὐτῆς τῆς φθαρτῆς ζωῆς. Σκοπός τους εἶναι νά διορθώσουν ὅ,τι μπορεῖ νά διορθωθεῖ καί νά μεταβάλουν τά πράγματα πρὸς τό καλύτερο, ἐφόσον τά πράγματα ἐπιδέχονται διόρθωση σ’ αὐτό τό μεταβλητό κόσμο. Μετά τὴν Κοινή Ἀνάσταση καμιά μεταβολή δέν εἶναι δυνατή. Αἰωνιότητα καί ἀφθαρσία εἶναι κατάσταση ἀμετάβλητων πραγμάτων. Τότε δέν μπορεῖ νά συμβεῖ καμιά ἀπολύτως μεταβολή, παρά μόνο ἐξέλιξη σπὴν κατάσταση πού ἔχουν ἐκλέξει ἐλεύθερες προσωπικότητες. Αἰώνια καί ἀπειρη ἐξέλιξη ἀλλὰ ὄχι μεταβολή, ὄχι ἀλλαγὴ κατεύθυνσης, ὄχι ἐπιστροφή. Ὁ κόσμος πού βλέπουμε γύρω μας εἶναι μεταβλητός, γιατί εἶναι φθαρτός. Οἱ Καινοὶ Οὐρανοὶ καί ἡ Καινὴ Γῆ τῆς Δευτέρας Παρουσίας τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀφθαρτοί, δηλαδή ἀμετάβλητοι. Σ’ αὐτό τό Νέο Κόσμο δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει καμιά διόρθωση, ἐπομένως δέ χρειάζονται πιά καί οἱ παιδαγωγικὲς τιμωρίες. Κάθε τιμωρία σ’ αὐτό τό Νέο Κόσμο τῆς Ἀνάστασης δά ἦταν καθαρὰ καί ἀναμφίβολα μιά ἐνέργεια ἐκδικητικὴ, ἀνάρμοστη καί κινούμενη ἀπὸ φθόνο, χωρὶς καμιά καλὴ πρόθεση ἢ σκοπό.

Ἄν θεωρήσουμε τὴν κόλαση σάν τιμωρία τοῦ Θεοῦ, πρέπει νά παραδεχτοῦμε ὅτι πρόκειται γιὰ μιά τιμωρία χωρὶς νόημα, ἐκτός ἂν δεχτοῦμε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι μιά ἀπειρα κακὴ ὑπαρξη.

Ὅπως λέει ὁ ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος, «ἐκεῖνος πού παιδεύει τὸν ἄλλο γιὰ τὴν ψυχικὴ του ὑγεία, παιδεύει μὲ ἀγάπη· ἐκεῖνος ὅμως πού ζητᾶ ἐκδίκηση εἶναι κενός ἀπὸ ἀγάπη. Ὁ Θεὸς παιδεύει τὸν ἄνθρωπο πάντα μὲ ἀγάπη, ὄχι ἀπὸ ἐκδίκηση, μή γένοιτο, ἀλλὰ γιὰ νά για-

τά τοιαῦτα κακὰ παρὰ Θεοῦ γίνεται, τῶν ἀληθινῶν κακῶν τὴν γένεσιν ἐξαιροῦντα. Αἶτε γὰρ κατὰ τό σῶμα κακώσεις καί τά ἐκτός ἐπίπονα πρὸς ἀποχὴν τῆς ἀμαρτίας ἐπινε- νόνηται. Ἀναιρεῖ τοίνυν τό κακόν ὁ Θεός, οὐχὶ δέ τό κακόν ἐκ τοῦ Θεοῦ.

...Πόλεων δὲ ἀφανισμοί, σεισμοί τε καί ἐπικλύσεις, καί στρατοπέδωγ ἀπώλεια, καί ναυάγια, καί πᾶσαι πολυάνθρωποι φθοραί, εἴτε ἐκ γῆς, εἴτε ἐκ θαλάσσης, εἴτε ἐξ ἀέ- ρος, ἢ πυρός, ἢ ἐξ ὁποιασοῦν αἰτίας ἐπιγινόμεναι, εἰς τὸν τῶν ὑπολειπομένων σω- φρονισμὸν γίνονται, τὴν πάνδημον πονηρίαν δημοσίαις μάστιξι τοῦ Θεοῦ σωφρονί- ζοντος... Τό μὲν οὖν κυρίως κακόν ἡ ἀμαρτία, ὅπερ μάλιστα ἐστὶ τῆς τοῦ κακοῦ προ- σηγορίας ἀξίον, ἐκ τῆς ἡμετέρας προαιρέσεως ἤρτηται· ἐφ’ ἡμῖν ὄντος ἢ ἀπέχεσθαι τῆς πονηρίας ἢ μοχθηροῖς εἶναι. Τῶν δὲ λοιπῶν τά μὲν ὡς ἀγωνίσματα εἰς ἐπίδειξιν ἀνδρίας προβάλλεται... τά δὲ ὡς θεραπεία τῶν ἡμαρτημένων... τοὺς λοιποὺς σωφρο- νεστέρους τῶ ὑποδείγματι πεποιήκασιν». Μ. Βασιλείου, Ε.Π.Ε., 7.98-102.

τρευθεῖ ἡ εἰκόνα του· καί ἡ ὀργή του δέν κρατᾶ πολύ. Ὁ τρόπος αὐτός τῆς ἀγάπης εἶναι εὐδύς καί δέν παρεκτρέπεται σέ ἐκδίκηση ἀπό ἐμπάθεια. Ὁ σοφός δίκαιος εἶναι ὁμοιος μέ τό Θεό· ποτέ δέν παιδεύει τόν ἄνθρωπο ἀπό ἐκδίκηση γιά τήν κακία του, ἀλλά γιά νά διορθωθεῖ αὐτός ἢ γιά νά φοβηθοῦν οἱ ἄλλοι». ⁴¹

Βλέπουμε λοιπόν πῶς ὁ Θεός τιμωρεῖ ἐφόσο ὑπάρχει ἐλπίδα γιά διορθωση. Μετά τήν Κοινή Ἀνάσταση δέν ὑπάρχει ζήτημα τιμωρίας ἀπό το Θεό ἀλλά αὐτοκαταδίκη. Ὅπως λέει ὁ ἅγιος Βασίλειος ὁ Μέγας «τά κακά στόν ἄδην δέν ἔχουν αἴτιο τό Θεό ἀλλά ἐμᾶς τούς ἰδιοῦς». ⁴²

ά μπορούσε νά ἐπιμείνει κανείς, παραταῦτα, ὅτι ἡ Ἀγία Γραφή καί οἱ Πατέρες ἀναφέρουν πάντα τό Θεό σάν Μεγάλο Κριτή πού δά ἀνταμείγει ἐκείνους πού τόν ὑπακούουν καί δά τιμωρήσει ἐκείνους πού τόν παρακούουν κατά τήν ἡμέρα τῆς κρίσης (Α΄ Τιμ. δ΄ 6-8). Πῶς μπορούμε νά καταλάβουμε αὐτή τή κρίση ἂν δέν καταλάβουμε τά θεῖα λόγια ὄχι μέ ἀνθρώπινο ἀλλά μέ θεῖο τρόπο; Τί εἶναι ἡ κρίση τοῦ Θεοῦ;

Ὁ Θεός εἶναι Ἀλήθεια καί Φῶς. Ἡ κρίση τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι τίποτα ἄλλο παρά ἡ ἐπαφή μας μέ τήν ἀλήθεια καί τό φῶς. Τήν ἡμέρα τῆς Δευτέρας Παρουσίας ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δά παρουσιαστοῦν γυμνοί μπροστά στό διεισδυτικό φῶς τῆς ἀλήθειας. Οἱ «βίβλοι» δά ἀνοιγοῦν. Ποιές εἶναι αὐτές οἱ «βίβλοι»; Εἶναι οἱ καρδιές μας. Οἱ καρδιές μας δά ἀνοιγοῦν μέ τό διαπεραστικό φῶς τοῦ Θεοῦ καί ὅ,τι ὑπάρχει μέσα σ' αὐτές τίς καρδιές δά ἀποκαλυφτεῖ. Ἄν μέσα σ' αὐτές τίς καρδιές ὑπάρχει ἀγάπη γιά τό Θεό, οἱ καρδιές δά χαίρονται βλέποντας το φῶς τοῦ Θεοῦ. Ἀντίθετα, ἂν ὑπάρχει μίσος γιά τό Θεό

41. «Ὁ πρός ὑγείαν προσφέρων τήν παιδείαν, ἐν τῇ ἀγάπῃ παιδεύει· ὁ δέ ἐκζητῶν ἐκδίκησιν, κενός ἐστιν ἐκ τῆς ἀγάπης. Ὁ Θεός παιδεύει ἐν τῇ ἀγάπῃ οὐκ ἀμυνόμενος, μή γένοιτο, ἀλλ' ἵνα ἰαθῇ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ ζητεῖ, καί οὐ φυλάττει τήν ὀργήν εἰς καιρόν. Οὗτος ὁ τρόπος τῆς ἀγάπης ἐκ τῆς εὐθύτητός ἐστι, καί ἐμπαθῶς εἰς ἀμυναν οὐκ ἐκκλίνει. Δίκαιος σοφός, τῷ Θεῷ ἐστίν ὁμοιος· οὐ γάρ παιδεύει παντελῶς ἄνθρωπον, ἀμυνόμενος αὐτόν εἰς τήν κακίαν αὐτοῦ, ἀλλ' ἢ ἵνα διορθωθῇ ὁ ἄνθρωπος, ἢ ἄλλοι φοβηθῶσιν». Ἀγ. Ἰσαάκ τοῦ Σύρου, Λόγος ογ'.

42. «Τά ἐν ἄδου κακά οὐ Θεόν ἔχει τόν αἴτιον, ἀλλ' ἡμᾶς αὐτούς». Ε.Π.Ε. 7.92.

μέσα σ' αυτές τīs καρδιές, θά ὑποφέρουν οἱ ἄνθρωποι πού δέχονται στίς ἀνοιχτές καρδιές τους αὐτό τό διαπεραστικό φῶς τῆς ἀλήθειας, πού μισοῦσαν σ' ὅλη τους τή ζωή.

Ἐκεῖνο πού θά διαφοροποιήσει τόν ἕνα ἄνθρωπο ἀπό τόν ἄλλο δέν θά εἶναι ἡ ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ, ἀνταμοιβή ἢ τιμωρία ἀπό Αὐτόν, ἀλλά ἐκεῖνο πού βρισκόταν στήν καρδιά τοῦ καθενός. Ὅ,τι ὑπῆρχε ἐκεῖ στή διάρκεια τῆς ζωῆς μας θά ἀποκαλυφθεῖ τήν Ἡμέρα τῆς Κρίσης. Ἄν σ' αὐτή τήν ἀποκάλυψη ὑπάρχει ἀνταμοιβή ἢ τιμωρία — καί σίγουρα ὑπάρχει — δέν προέρχεται ἀπό τό Θεό ἀλλά ἀπό τήν ἀγάπη ἢ τό μίσος πού βασιλεύει στήν καρδιά μας. Ἡ ἀγάπη ἔχει μέσα της εὐλογία, τό μίσος ἔχει ἀπελπισία, πικρία, λύπη, πόνο, κακία, ταραχή, σύγχυση, σκοτάδι, καί ὅλες τīs ἄλλες ἐσωτερικές καταστάσεις πού συνδέτουν τήν κόλαση (Α' Κορ. δ' 6).

Τό Φῶς τῆς Ἀλήθειας, ἡ Ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ πού θά ἐπισκιάσει κατά τήν Ἡμέρα τῆς Κρίσης τούς ἀνθρώπους, ἀνεμπόδιστα ἀπό φθαρτές καταστάσεις, θά εἶναι ἴδια γιά ὅλους τούς ἀνθρώπους. Δέ θά ὑπάρχει καμιά ἀπολύτως διάκριση. Ὅλη ἡ διαφορά ὑπάρχει σέ κείνους πού δέχονται, ὄχι σέ Ἐκεῖνον πού δίνει. Ὁ ἥλιος λάμπει τό ἴδιο στά ὑγιή καί στά ἄρρωστα μάτια, χωρίς καμιά διάκριση. Τά ὑγιή μάτια ἀπολαμβάνουν τό φῶς καί γι' αὐτό βλέπουν καθαρά τό κάλλος πού τά περιβάλλει. Τά ἄρρωστα μάτια αἰσθάνονται πόνο, πληγώνονται, ὑποφέρουν καί θέλουν νά κρυφτοῦν ἀπό αὐτό τό φῶς πού φέρνει τόση μεγάλη εὐτυχία σέ κείνους πού ἔχουν ὑγιή μάτια.

Ἄλοῖμονο, ὅμως, δέν ὑπάρχει πιά καμιά δυνατότητα νά ἀποφύγει κανείς τό φῶς τοῦ Θεοῦ. Σ' αὐτή τή ζωή ὑπῆρχε. Στή Νέα Κτίση τῆς Ἀνάστασης ὁ Θεός θά βρίσκεται παντοῦ καί σέ κάθε πράγμα. Ἡ ἀγάπη Του καί τό Φῶς Του θά ἀγκαλιάσουν τά πάντα. Δέ θά ὑπάρχει τόπος κρυμμένος ἀπό τό Θεό, ὅπως συνέβαινε κατά τή διάρκεια τῆς φθαρτῆς ζωῆς μας στό βασίλειο τοῦ ἄρχοντα τοῦ κόσμου τούτου.⁴³

43. «Ὁ διάβολος ἀπέβη ὁ «ἄρχων τῆς ὑλης». Ἀθναγόρου, Πρεσβ. 24, 25. «Τό ἀνθρώπινον γένος ἑαυτοῖς ἐδούλωσαν (οἱ δαίμονες)... καί πάσαν κακίαν ἐσπειραν. Ὅθεν καί ποιηταί καί μυθολόγοι, ἀγνοοῦντες τούς ἀγγέλους καί τούς ἐξ αὐτῶν γεννηθέντας δαίμονας, ταῦτα πράξαι εἰς ἄρρενας καί θηλείας καί πόλεις καί ἔθνη, ἅπερ συνέγραψαν, εἰς αὐτόν τόν Θεόν... ἀνήνεγκαν». Ἀγ. Ἰουστίνου, Β' Ἀπολ. 5, 3-5.

Ἡ βασιλεία τοῦ διαβόλου δά λεπτατηθεῖ ἀπό τήν Κοινή Ἀνάστα-
ση καί ὁ Θεός δά ἀνακαταλάβει τή δημιουργία Του.⁴⁴ Ἡ ἀγάπη δά
καλύγει τά πάντα μέ τό ἱερό πῦρ της, πού δά ρέει σάν ποταμός ἀπό
τό θρόνο τοῦ Θεοῦ καί δά ἀρδεύει τόν παράδεισο. Ὁ ἴδιος ὅμως
αὐτός ποταμός τῆς Ἀγάπης — γι' αὐτούς πού ἔχουν μίσος στήν καρ-
διά τους — δά πνίγει καί δά καίει.

«Ὁ Θεός ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον» (Ἐβρ. ιβ' 29). Ἡ ἴδια φωτιά,
πού ἀγνίζει τό χρυσό, καταναλώνει τό ξύλο. Τά πολύτιμα μέταλλα
λάμπουν μέσα σ' αὐτή σάν τόν ἥλιο, τά σκουπίδια καίγονται μέ μαῦ-
ρο καπνό. Ὅλα βρίσκονται στήν ἴδια φωτιά τῆς Ἀγάπης. Μερικά λάμ-
πουν καί μερικά γίνονται μαῦρα καί σκοτεινά. Στόν ἴδιο φούρνο τό
ἀτσάλι λάμπει σάν τόν ἥλιο, ἐνῶ ὁ πηλός μαυρίζει καί σκληραίνει
σάν πέτρα.

Ἡ διαφορά βρίσκεται μέσα στόν ἄνθρωπο, ὄχι στό Θεό. Ἡ δια-
φορά καθορίζεται ἀπό τήν ἐλεύθερη ἐκλογή τοῦ ἀνθρώπου, πού ὁ
Θεός σέβεται ἀπόλυτα. Ἡ κρίση τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἀποκάλυψη τῆς
πραγματικότητας πού ἐνυπάρχει στόν ἄνθρωπο.

Ὁ ἅγιος Μακάριος γράφει: «Ὅπως ἡ βασιλεία τοῦ σκό-
τους καί ἡ ἀμαρτία κρύβονται ὅσπν γυχή μέχρι τήν ἡμέ-
ρα τῆς ἀνάστασης, ὅταν ἀκόμα καί τό σῶμα τῶν ἀμαρτω-
λῶν δά καλυφθεῖ μέ τό σκοτάδι πού ἔχουν ἀπό τώρα
σπν γυχή τους, ἔτσι καί ἡ βασιλεία τοῦ φωτός καί ἡ οὐράνια εἰκόνα,
ὁ Ἰησοῦς Χριστός, φωτίζει τώρα μυστικά καί βασιλεύει στίς γυχές
τῶν ἁγίων. Εἶναι δέ κρυμμένος ἀπό τά μάτια τῶν ἀνθρώπων... μέχρι
τήν ἡμέρα τῆς Ἀνάστασης, ὅταν ἀκόμα καί τό σῶμα δά καλυφθεῖ
καί δά δοξασθεῖ μέ τό φῶς τοῦ Κυρίου, πού ἀπό τώρα ὑπάρχει σπν
γυχή τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε καί τό σῶμα νά συμβασιλεύει μέ τήν γυ-

44. «Εἰς τοῦτο ἐφανερῶθη ὁ υἱός τοῦ Θεοῦ. ἵνα λύση τά ἔργα τοῦ διαβόλου» (Α' Ἰωάν. γ' 8).

χή, ἡ ὁποία δέχεται ἀπό τώρα τή βασιλεία τοῦ Χριστοῦ, ἀναπαύεται καί φωτίζεται μέ αἰώνιο φῶς».⁴⁵

Ὁ ἅγιος Συμεών ὁ Νέος Θεολόγος, λέει ὅτι αὐτό πού μετράει στήν αἰώνια ζωή δέν εἶναι τί κάνει ὁ ἄνθρωπος ἀλλά τί εἶναι, ἂν μοιάζει μέ τόν Ἰησοῦ Χριστό, τόν Κύριό μας, ἢ ἂν διαφέρει καί δέν τοῦ μοιάζει. Λέει: «Στή μέλλουσα ζωή ὁ χριστιανός δέν ἐξετάζεται ἂν ἔχει ἀπαρνηθεῖ τόν κόσμον ὁλόκληρο γιά τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ ἢ ἂν ἔχει μοιράσει τά πλούτη του στούς φτωχοῦς ἢ ἂν ἔχει νηστεύει, ἂν ἔχει κάνει ἀγρυπνίες ἢ προσευχές ἢ ἂν ἔκλαψε καί θρήνησε γιά τίς ἀμαρτίες του ἢ ἂν ἔχει κάνει ὁποιοδήποτε ἄλλο καλό στή ζωή αὐτή, ἀλλά ἐξετάζεται προσεκτικά ἂν ἔχει ὁμοιότητα μέ τό Χριστό, ὅπως ἔχει ἕνας γιός μέ τόν πατέρα του».

Ὁ

ἅγιος Πέτρος ὁ Δαμασκηνός γράφει: «Δέ δεχόμεστε τίς εὐεργεσίες ὅλοι μέ τόν ἴδιο τρόπο. Ἄλλοι δέχονται τό πῦρ τοῦ Κυρίου, δηλαδή τό λόγο Του, καί μέ τήν ἐργασία μαλακώνει ἡ καρδιά τους, ὅπως τό κερί, καί ἄλλοι τό δεχόμεστε καί μέ τήν ἀργία γινόμαστε σκληρότεροι, ὅπως ὁ πηλός καί ἡ πέτρα. Καί δέν ἀναγκάζει κανένα μας νά τό δεχθοῦμε μέ ὅμοιο τρόπο. Ἄλλά ὅπως ὁ ἥλιος, στέλνει τίς ἀκτίνες του καί φωτίζει ὅλο τόν κόσμο καί ἐκεῖνος μέν πού θέλει νά τόν βλέπει φωτίζεται, ἐκεῖνος δέ πού δέ θέλει νά τόν βλέπει δέν πιέζεται νά τό κάνει. Κανένας δέν εἶναι ὑπεύθυνος γιά τή στέρηση τοῦ φωτός παρά μόνο ἐκεῖνος πού δέν τό θέλει. Γιατί ὁ Θεός ἔφραξε καί τόν ἥλιο καί τά μάτια. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως ἔχει τήν ἐξουσία νά δεχθεῖ τό φῶς ἢ ὄχι.

⁴⁵. «Ὡσπερ ἡ βασιλεία τοῦ σκότους καί ἡ ἀμαρτία κέκρυπται εἰς τήν γυχήν ἕως ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως, ὅταν καί αὐτό τό σῶμα τῶν ἀμαρτωλῶν τῷ σκότει καλυφθῆ τῷ ἀπό τοῦ νῦν κεκρυμμένῳ εἰς τήν γυχήν, οὕτω καί ἡ βασιλεία τοῦ φωτός καί ἡ ἐπουράνιος εἰκών, Ἰησοῦς Χριστός, μυστικῶς νῦν τήν γυχήν φωτίζει, καί βασιλεύει εἰς τήν γυχήν τῶν Ἁγίων. Κεκρυμμένος δέ ἀπό τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀνθρώπων... ἕως ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως, ὅτε καί αὐτό τό σῶμα καλυφθήσεται καί δοξασθήσεται τῷ τοῦ Κυρίου φωτί, τῷ ὄντι ἀπό τοῦ νῦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἰς τήν γυχήν, ἵνα καί αὐτό τό σῶμα συμβασιλεύσῃ τῇ γυχῇ τῇ ἀπό τοῦ νῦν λαμβανούσῃ τήν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ, ἀναπαυομένη καί φωτιζομένη φωτί αἰώνιῳ». Ἁγίου Μακαρίου τοῦ Αἰγυπίου, Ὁμιλία Β'.

Τό ἴδιο συμβαίνει κι ἐδῶ. Ὁ Θεός στέλνει σέ ὅλους μας τό φῶς τῆς γνώσης σάν ἀκτίνες, μετά τή γνώση ὅμως μᾶς ἔδωσε καί τήν πίστη σάν μάτι. Ἐκεῖνος πού θέλει νά λάβει τή γνώση μέσω τῆς πίστεως τή διατηρεῖ μέ τά ἔργα του καί ὁ Θεός τοῦ δίνει περισσότερη προθυμία καί γνώση καί δύναμη». ⁴⁶

Νομίζω ὅτι μέχρι τώρα φτάσαμε στό σημεῖο νά κατανοήσουμε ἀκριβῶς τί εἶναι αἰώνια κόλαση καί τί αἰώνιος παράδεισος καί ποιός εἶναι πραγματικά ὑπεύθυνος γι' αὐτή τή διαφορά.

Στήν εἰκόνα τῆς Δευτέρας Παρουσίας βλέπουμε τόν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό καθήμενο ἐπί θρόνου. Στά δεξιά του βλέπουμε τούς φίλους του, τούς εὐλογημένους ἄνδρες καί γυναῖκες πού ἔζησαν μέ τήν ἀγάπη Του. Ἀριστερά Του βλέπουμε τούς ἐχθρούς Του, ὅλους αὐτούς πού τόν μισοῦσαν στή ζωή τους, ἀκόμα καί ἂν ἐμφανίζονταν εὐλαβεῖς καί θεοσεβεῖς. Κι ἐκεῖ, στή μέση αὐτῶν τῶν δύο, βλέπουμε ἕναν πύρινο ποταμό νά πηγάζει ἀπό τό θρόνο τοῦ Χριστοῦ καί νά ἔρχεται πρὸς ἐμᾶς. Τί εἶναι αὐτός ὁ πύρινος ποταμός; Εἶναι ὄργανο βασανισμοῦ; Εἶναι μιά ἐνέργεια ἐκδίκησης πού ἔρχεται ἀπό τό Θεό γιά νά ἐξαφανίσει τούς ἐχθρούς του;

Ὅχι, τίποτα ἀπ' ὅλα αὐτά. Ὁ πύρινος αὐτός ποταμός εἶναι ἐκεῖνος

46. «Οὐ πάντες δεχόμεθα τὰς εὐεργεσίας ὁμοίως. Ἄλλ' οἱ μὲν τό πῦρ τοῦ Κυρίου, ἦτοι τόν λόγον αὐτοῦ, διά τῆς ἐργασίας ὡς κηρός ἀπαλῶτεροι γίνονται τῇ καρδίᾳ, οἱ δέ διά τῆς ἀργίας ὡς πηλός σκληρότεροι μᾶλλον καί λιθώδεις ἐπιδεικνύμεθα. Καί ἐν τῷ μὴ δέχεσθαι ὁμοίως, οὐκ ἀναγκάζει τινά ἡμῶν ὡσπερ ὁ ἥλιος τὰς ἀκτίνας καταπέμπει καί φωτίζει πάντα τόν κόσμον καί ὁ μὲν θέλων ὀρᾶν αὐτόν, ὀρᾶται παρ' αὐτοῦ. Ὁ δέ μὴ θέλων αὐτόν ὀρᾶν, οὐ θιάζεται παρ' αὐτοῦ καί οὐδεὶς αἴτιος τῆς τοῦ φωτός στερήσεως εἰμὴ αὐτός ὁ μὴ θέλων ἔχειν αὐτό. Ὁ γάρ Θεός τόν ἥλιον ἐποίησε καί τόν ὀφθαλμόν. Ὁ δέ ἄνθρωπος ἔχει ἐξουσίαν. Οὕτω καί ἐνταῦθα ὁ Θεός πᾶσι μὲν καταλάμπει τὰς γνώσεις ὡς ἀκτίνες, ἔδωκε δέ μετά τήν γνώσιν καί τήν πίστιν ὡς ὀφθαλμόν. Ὁ οὖν προαιρούμενος διά τῆς πίστεως βεβαίαν τήν γνώσιν λαβεῖν, δι' ἔργων φυλάττει τήν μνήμην, ᾧ καί δίδωσιν ὁ Θεός μείζονα προθυμίαν, γνώσιν τε καί δύναμιν». *Φιλοκαλία*, τ. Γ' σελ. 8.

ὁ ἀρχαῖος πού «ἐκπορεύεται ἐξ Ἐδέμ ποτίζειν τὸν παράδεισον» (Γεν. β' 10). Εἶναι ὁ ποταμός τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ πού πότιζε τοὺς ἀγίους τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν ἀρχή. Μὲ μιά λέξη, εἶναι τὸ ξεχείλισμα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ γιὰ τὰ πλάσματά Του. Ἡ ἀγάπη εἶναι φωτιά. Ὅποιος ἀγαπάει τὸ γνωρίζει αὐτό. Ὁ Θεός εἶναι Ἀγάπη. Ἐπομένως, ὁ Θεός εἶναι Φωτιά. Καί ἡ φωτιά καταναλώνει ὅλους ἐκείνους πού δέν εἶναι οἱ ἴδιοι φωτιά καί κάνει λαμπεροὺς καί φωτεινοὺς ὅλους ἐκείνους πού εἶναι οἱ ἴδιοι φωτιά (παράβ. Ἑβρ. ιβ' 29).

Πολλές φορές ὁ Θεός ἐμφανίστηκε σάν φωτιά: στὸν Ἀβραάμ, στὸ Μωυσή στή φλεγόμενη βάτο, στὸ λαό τοῦ Ἰσραήλ, δείχνοντάς τους στὴν ἔρημο τὸ δρόμο, σάν μιά πύρινη στήλη τῆ νύχτα καί σάν φωτεινὴ νεφέλη τὴν ἡμέρα, ὅταν κάλυπτε τὴ σκηνή τοῦ μαρτυρίου μὲ τὴ δόξα Του (Ἐξοδος, μ' 28,32), καί ὅταν ἔβρεχε φωτιά στὴν κορυφή τοῦ ὄρους Σινᾶ. Ὁ Θεός ἀποκαλύφθηκε σάν φωτιά στὸ ὄρος τῆς Μεταφορφώσεως καί εἶπε ὅτι ἦρθε «βαλεῖν πῦρ ἐπὶ τὴν γῆν (Λουκ. ιβ' 49), δηλαδή ἀγάπη, γιατί ὅπως λέει ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος «ἡ ἀγάπη εἶναι πηγὴ πυρός» (ὁμιλία λ' 18).

Ὁ Ἕλληνας συγγραφέας Φώτης Κόντογλου ἔλεγε κάπου ὅτι «ἡ πίστη εἶναι φωτιά καί δίνει θερμότητα στὴν καρδιά. Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα κατέβηκε στὰ κεφάλια τῶν ἀποστόλων ἐν εἶδει πυρίνων γλωσσῶν. Οἱ δύο μαθητές, σάν φανερώθηκε σ' αὐτοὺς ὁ Κύριος, εἶπαν: «πῶς δέν κάηκε ἡ καρδιά μας τότε πού μᾶς μιλοῦσε στὸν δρόμο πού περπατούσαμε μαζί του!» Τὴν πίστη τὴν παρομοιάζει ὁ Χριστός μὲ «λύχνον καιόμενον». Ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ἔλεγε στὸ κήρυγμά του πῶς ὁ Χριστός θά βάφτιζε τοὺς ἀνθρώπους «ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ πυρί». Κι ἀληθινά, ὁ Κύριος ἔλεγε: «Φωτιά ἦρθα νά βάλω στὴ γῆ, καί τί θέλω ἄλλο ἢ ἀναγε;» Λοιπὸν τὸ πιό χειροπιαστὸ γνῶρισμα τῆς πίστεως εἶναι ἡ δέρμη. Γι' αὐτὸ λέγεται καί «θερμὴ πίστις», δερμουργὸς πίστις. Καί ὅπως τὸ γνῶρισμα τῆς πίστεως εἶναι ἡ δέρμη, τὸ σίγουρο γνῶρισμα τῆς ἀπιστίας εἶναι ἡ γύχρα.

Θέλεις νά καταλάβεις ἕναν ἄνθρωπο ἂν πιστεύει ἢ ἂν εἶναι ἀπίστος; Ἄν νοιώσεις δέρμη νά βγαίνει ἀπ' αὐτόν, ἀπὸ τὰ μάτια του, ἀπὸ τὰ λόγια του, ἀπὸ τὰ φερσίματά του, νά εἶσαι βέβαιος πῶς ἔχει πίστη στὴν καρδιά του. Ἄν νοιώσεις πάλι γύχρα νά βγαίνει ἀπ' ὅλο τὸ εἶναι του θά πεῖ πῶς δέν ἔχει πίστη, καί ἄς λέει ὅ,τι θέλει. Μπορεῖ νά κάνει γονυκλισίες, νά γέρνει τὸ κεφάλι του ταπεινά, νά λέει ἡδι-

κολογίες μέ σιγανή φωνή, ὅλα αὐτά θά βγάζουνε μιά παγερή πνοή πού ἔρχεται ἀπάνω σου καί σέ παγώνει κι ἐσένα».⁴⁷

Ὁ ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος λέει ὅτι «παράδεισος εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, στήν ὁποία ὑπάρχει ἡ τρυφή ὅλων τῶν μακαρισμῶν» καί ὅτι «τό ξύλο τῆς ζωῆς εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ».⁴⁸

«Μή πλανᾶσθε, λέει ὁ ἅγιος Συμεών ὁ Νέος Θεολόγος, ὁ Θεός εἶναι φωτιά καί ὅταν ἦρθε στόν κόσμο καί ἐγινε ἄνθρωπος, ἔβαλε φωτιά στή γῆ, ὅπως λέει καί ὁ ἴδιος. Ἡ φωτιά αὐτή περιτριγυρίζει, ζητώντας νά βρεῖ ὕλη, δηλαδή γνώμη καί προαίρεση ἀγαθή, γιά νά πέσει μέσα σ' αὐτή καί ν' ἀνάγει· καί σ' αὐτούς πού θά ἀνάγει ἡ φωτιά αὐτή ὑγώνεται σέ μεγάλη φλόγα καί φθάνει μέχρι τόν οὐρανό... (ἡ φωτιά αὐτή) πρῶτα μᾶς καθαρίζει τελείως ἀπό τό μολυσμό τῶν παθῶν καί μετά γίνεται μέσα μας τροφή καί πιτό καί φωτισμός καί χαρά καί μᾶς κάνει κι ἐμᾶς φῶς κατά μέθεξιν, γιατί μετέχουμε σ' ἐκεῖνο τό φῶς» (Λόγος οη').

Ὁ Θεός εἶναι φλόγα ἀγάπης. Καί εἶναι φλόγα ἀγάπης γιά ὅλους, καλούς ἢ κακούς. Ὑπάρχει ὅμως μεγάλη διαφορά στόν τρόπο πού δέχονται οἱ ἄνθρωποι αὐτή τή φλόγα ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἅγιος Βασίλειος λέει ὅτι «τό πύρινο ξίφος τοποθετήθηκε στήν αὐλή τοῦ Παραδείσου γιά νά προφυλάσσει τήν προσέγγιση πρὸς τό δέντρο τῆς ζωῆς. Ἦταν φοβερό καί πύρινο πρὸς τούς ἄπιστους ἀλλά καλό καί προσιτό πρὸς τούς πιστούς, φέρνοντάς τους τό φῶς τῆς ἡμέρας.⁴⁹ Ἡ ἴδια φλόγα ἀγάπης φέρνει τήν ἡμέρα σέ κείνους πού ἀνταποκρίνονται στήν ἀγάπη μέ ἀγάπη καί καίει ἐκείνους πού ἀνταποκρίνονται στήν ἀγάπη μέ μίση.

Παράδεισος καί κόλαση εἶναι ὁ ἕνας καί ἴδιος ποταμός τοῦ Θεοῦ, μιά φλόγα ἀγάπης πού ἀγκαλιάζει καί καλύπτει ὅλους μέ τήν ἴδια εὐεργετική θέληση, χωρίς καμιά διαφορά ἢ διάκριση. Τό ἴδιο ζωοποιό νερό εἶναι αἰώνια ζωή γιά τούς πιστούς καί αἰώνιος θάνατος γιά τούς ἀπίστους. Γιά τούς πρῶτους εἶναι στοιχεῖο ζωῆς, γιά τούς

47. Φώτη Κόντογλου. *Ἐκκλησιαστικά Ἡμερολόγια*. Ὁρθόδοξος Τύπος, Ἀθήνα, 1 Ἰανουαρίου 1971.

48. «Παράδεισός ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἐν ἣ ἡ τρυφή πάντων τῶν μακαρισμῶν... Τό ξύλον τῆς ζωῆς ἐστίν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ». Ἀγ. Ἰσαάκ τοῦ Σύρου, *Λόγος οθ'*.

49. Βλ. Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία 13.2. *Παραίνεσις πρὸς τό Ἅγιον Βάπτισμα*, P.G. 31. 428 καί 95. 1272.

δεύτερους είναι ὄργανο αἰώνιας ἀσφυξίας. Παράδεισος γιά τόν ἕνα, κόλαση γιά τόν ἄλλο. Μή τό θεωρεῖτε περίεργο. Ὁ γιός πού ἀγαπᾷ τόν πατέρα του δά αἰσθάνεται εὐτυχισμένος στά χέρια του, ἄν ὁμως δέν τόν ἀγαπᾷ, τό τρυφερό ἀγκάλιασμα τοῦ πατέρα του δά εἶναι γι' αὐτόν μαρτύριο. Γι' αὐτό, ἐπίσης, τό νά ἀγαπᾷμε ἐκεῖνον πού μᾶς μισεῖ ἔχει παρομοιαστεῖ μέ τό νά ρίχνουμε ἄνδρακα πυρός καί καυτή στάχτη στό κεφάλι του.

«Λέω δέ, γράφει ὁ ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος, ὅτι οἱ κολαζόμενοι στή γεέννα τιμωροῦνται μέ τή μάστιγα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ... Εἶναι ἄτοπο νά πιστεύει κανεῖς ὅτι οἱ ἁμαρτωλοὶ στήν κόλαση στεροῦνται τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Γιατί ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ἀπότοκος τῆς γνώσης γι' Αὐτόν, δίνεται ἀδιάκριτα σέ ὅλους, ἀλλά ἐνεργεῖ κατά δύο τρόπους: τούς μέν ἁμαρτωλοὺς κολάζει, τούς δέ δίκαιους εὐφραίνει».⁵⁰

Ὁ Θεός εἶναι ἀγάπη. Ἄν πιστεύουμε πραγματικά τήν ἀλήθεια αὐτή, γνωρίζουμε ὅτι ὁ Θεός ποτέ δέ μισεῖ, ποτέ δέ τιμωρεῖ, ποτέ δέν ἐκδικεῖται. Ὅπως λέει ὁ ἁββᾶς Ἀμμωνᾶς, «ἡ ἀγάπη δέ μισεῖ ποτέ καί κανένα, ποτέ δέ κατακρίνει κανένα, δέν καταδικάζει, δέ λυπεῖ, δέν ἀποστρέφεται κανένα, πιστό ἢ ἄπιστο ἢ ξένο ἢ ἁμαρτωλό ἢ μοιχό ἢ ἀκάθαρτο, ἀλλά ἀντίθετα ἐκείνους πού ἀγαπᾷ περισσότερο εἶναι ἀκριβῶς οἱ ἁμαρτωλές καί ἀδύνατες καί ἀμελεῖς μυχές καί γιά τίς ὁποῖες αἰσθάνεται πόνο καί λυπᾶται καί κλαίει καί νοιώθει συμπάθεια γιά τούς κακοὺς καί ἁμαρτωλοὺς περισσότερο ἀπό τούς καλοὺς, μιμούμενη τό Χριστό πού κάλεσε τούς ἁμαρτωλοὺς καί ἔφαγε καί ἤπια μαζί τους. Γι' αὐτό τό λόγο, διδάσκοντας τί εἶναι πραγματική ἀγάπη, εἶπε: *«γίνεσθε οὖν οἰκτίρμονες καθὼς καί ὁ πατήρ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς»*, καί ὅπως βρέχει ἐπί πονηροὺς καί ἀγαθοὺς καί ἀνατέλλει τόν ἥλιο ἐπί δικαίους καί ἀδίκους, ἔτσι εἶναι καί αὐτός πού ἔχει πραγματική ἀγάπη καί συμπάθεια καί προσεύχεται γιά ὅλους».⁵¹

50. «Οἱ ἐν τῇ γεέννῃ κολαζόμενοι. τῇ μάστιγι τῆς ἀγάπης μαστίζονται... Ἄτοπόν ἐστι λογιζεσθαί τινα, ὅτι οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐν τῇ γεέννῃ στεροῦνται τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀγάπη ἐκγονόν ἐστι τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας, ἥτις ὁμολογουμένως κοινῶς πᾶσι δίδεται. Ἐνεργεῖ δέ ἡ ἀγάπη ἐν τῇ δυνάμει αὐτῆς κατά διπλοῦν τρόπον· τούς μέν ἁμαρτωλοὺς κολάζουσα, ὡς καί ἐνταῦθα συμβαίνει πρὸς φίλον ἀπό φίλου· τούς δέ τετηρηκότας τὰ δέοντα, εὐφραίνουσα ἐν αὐτῇ». Ἁγ. Ἰσαάκ τοῦ Σύρου, Λόγος πδ'.

51. Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων, τομ. 40, σελ. 60-61.

Αν τώρα κάποιος μπερδεύεται και δέν μπορεί νά καταλάβει πῶς εἶναι δυνατό ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ νά καταστήσει κάποιον ἀξιοθρήνητα δυστυχισμένο και πονεμένο, ἀκόμα και καιόμενο, σάν μέσα σέ φλόγες, ἄς ἀναλογιστεῖ τό μεγαλύτερο ἀδελφό τοῦ ἀσώτου υἱοῦ. Δέν ἦταν μέσα στό κτῆμα τοῦ πατέρα του; Δέν τοῦ ἀνῆκαν ὅλα μέσα σ' αὐτό; Δέν εἶχε τήν ἀγάπη τοῦ πατέρα του; Ὁ ἴδιος ὁ πατέρας του δέ βγῆκε νά τόν παρακαλέσει και νά τόν ἱκετεύσει νά ἔρθει και νά λάβει μέρος στή χαρούμενη γιορτή; Τί τόν ἔκανε δυστυχισμένο και τόν ἔκαιγε μέ ἐσωτερική πικρία και μίσος; Ποιός τοῦ ἀρνήθηκε τίποτα; Γιατί δέ χάρηκε μέ τήν ἐπιστροφή τοῦ ἀδελφοῦ του; Γιατί δέν εἶχε ἀγάπη εἴτε πρὸς τόν πατέρα του εἴτε πρὸς τόν ἀδελφό του; Δέν ἦταν ἀπό τήν κακή ἐσωτερική του διάθεση; Δέν παράμεινε στήν κόλαση ἀπό αὐτή τήν αἰτία; Και τί ἦταν αὐτή ἡ κόλαση; Ἦταν κάποιος ξεχωριστός τόπος; Ὑπῆρχαν ὄργανα βασανισμοῦ; Δέ συνέχισε νά ζεῖ στό σπίτι τοῦ πατέρα του; Τί τόν ξεχώρισε ἀπό ὄλους τούς χαρούμενους ἀνθρώπους τοῦ σπιτιοῦ, ἐκτός ἀπ' τό μίσος του και τήν πικρία του; Μήπως ὁ πατέρας του ἢ ἀκόμα και ὁ ἀδελφός του σταμάτησαν νά τόν ἀγαποῦν; Δέν ἦταν αὐτή ἀκριβῶς ἡ ἀγάπη πού σκλήραινε ὄλο και περισσότερο τήν καρδιά του; Δέν ἦταν ἡ χαρά πού τόν ἔκανε λυπημένο; Δέν ἔκαιγε τό μίσος τήν καρδιά του, μίσος γιά τόν πατέρα του και τόν ἀδελφό του, μίσος γιά τήν ἀγάπη τοῦ πατέρα του πρὸς τόν ἀδελφό του και γιά τήν ἀγάπη τοῦ ἀδελφοῦ του πρὸς τόν πατέρα του;

Αὐτή εἶναι κόλαση, ἡ ἀρνηση τῆς ἀγάπης. Ἡ ἀνταπόδοση μίσους στήν ἀγάπη. Πικρία στή θέα μιᾶς ἀθώας χαρᾶς. Τό νά περιβάλεσαι ἀπό ἀγάπη και νά ἔχεις στήν καρδιά σου μίσος. Αὐτή εἶναι ἡ κατάσταση στήν ὁποία ζοῦν αἰώνια ὄλοι οἱ καταδικασμένοι. "Ὅλοι τους ἀγαπιοῦνται τρυφερά. "Ὅλοι τους εἶναι προσκαλεσμένοι στή χαρούμενη γιορτή. "Ὅλοι τους ζοῦν στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, στήν Καινή Γῆ και στούς Καινοῦς Οὐρανοῦς. Κανένας δέν τούς διώχνει. Ἀκόμα και ἂν ἤθελαν ν' ἀπομακρυνθοῦν δέ δά μπορούσαν νά δραπετεύσουν ἀπό τή Νέα Κτίση τοῦ Θεοῦ, οὔτε νά κρυφτοῦν ἀπό τήν τρυφερή ἀγάπη τῆς πανταχοῦ παρουσίας τοῦ Θεοῦ. Ἦ μόνη τους ἐναλλακτική λύση ἴσως δά ἦταν ν' ἀπομακρυνθοῦν ἀπό τούς ἀδελφούς τους και ν' ἀναζητήσουν μιᾶ πικρή μοναξιά, ἀλλά δέ δά μπορούσαν νά ξεφύγουν ἀπό τό Θεό και τήν ἀγάπη Του. Κι αὐτό πού εἶναι τό πιό

τρομερό είναι ότι σ' αυτή την αιώνια ζωή, σ' αυτή τη Νέα Κτίση, ο Θεός είναι τό πᾶν για τὰ πλάσματά Του. Ὅπως λέει ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης, «σ' αυτή τή ζωή τὰ πράγματα μέ τὰ ὅποια ἔχουμε σχέση είναι πολυάριθμα· για παράδειγμα: χρόνος, ἀέρας, τόπος, τροφή καί νερό, ἐνδυμασία, ἡλιακό φῶς, τεχνητό φῶς καί ἄλλες ἀνάγκες τῆς ζωῆς, κανένα ἀπό τὰ ὅποια, ὅσα καί νᾶναι, δέν εἶναι Θεός. Ἡ εὐλογημένη ἐκείνη κατάσταση στήν ὁποία ἐλπίζουμε δέν ἔχει ἀνάγκη κανένα ἀπό αὐτά τὰ πράγματα, ἀλλά ὁ Θεός δά εἶναι ὅλα καί ἀντί για ὅλα σέ μᾶς, μοιράζοντας τόν ἑαυτό Του κατ' ἀναλογία σέ κάθε ἀνάγκη αὐτῆς τῆς ὑπαρξῆς. Εἶναι ἐπίσης σαφές ἀπό τήν Ἁγία Γραφή ὅτι ὁ Θεός, σ' αὐτούς πού τό ἀξίζουν, γίνεται τόπος καί οἰκία καί ἐνδυμα καί τροφή καί πιτό καί φῶς καί πλοῦτος καί βασιλεία καί ὅτιδήποτε περνάει ἀπό τή σκέψη πού μπορεῖ νά κάνει τή ζωή μας χαρούμενη».⁵²

Στή νέα αιώνια ζωή ὁ Θεός δά εἶναι τό πᾶν για τὰ πλάσματά Του, ὄχι μόνο στούς καλοῦς ἀλλά καί στούς κακοῦς, ὄχι μόνο σ' αὐτούς πού τόν ἀγαποῦν ἀλλά καί σέ κείνους πού τόν μισοῦν. Πῶς ὅμως, ἐκεῖνοι πού τόν μισοῦν, δά ὑποφέρουν νά δέχονται τὰ πάντα ἀπό τὰ χέρια Ἐκείνου πού ἀπεχθάνονται; ὦ, τί αἰώνιο βάσανο εἶναι αὐτό, τί αἰώνια φωτιά, τί τρυγμός τῶν ὀδόντων!

«*Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι*» στήν αιώνια ἐσωτερική φωτιά τοῦ μίσους,⁵³ εἶπε ὁ Κύριος, γιατί διγοῦσα για τήν ἀγάπη σας καί

52. «Ἐγώ πατήρ, ἐγώ ἀδελφός, ἐγώ νυμφίος, ἐγώ οἰκία, ἐγώ τροφή, ἐγώ ἱμάτιον, ἐγώ ρίζα, ἐγώ θεμέλιος. Πᾶν ὅπερ ἄν θέλης ἐγώ. Μηδενός ἐν χρεῖα καταστῆς. Ἐγώ δουλεύσω. Ἦλθον γάρ διακονῆσαι, οὐ διακονηθῆναι. Ἐγώ καί φίλος καί μέλος καί κεφαλή καί ἀδελφός καί ἀδελφή καί μήτηρ. Πάντα ἐγώ. Μόνον οἰκείως ἔχε πρός ἐμέ. Ἐγώ πένης διά σέ καί ἀλήτης διά σέ, ἐπί σταυροῦ διά σέ, ἐπί τάφου διά σέ. Ἄνω ὑπέρ σοῦ ἐντυγχάνω τῷ πατρί. Κάτω ὑπέρ σοῦ πρεσβευτής παραγέγονα παρά τοῦ πατρός. Πάντα μοι σύ καί ἀδελφός καί συγκληρονόμος καί φίλος καί μέλος. Τί πλέον θέλεις;» Ἁγ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου. *Εἰς τό κατά Ματθαῖον Ὁμιλία ΟΣΤ' Ε'*, Ρ. Γ. 58, 700.

53. «Τό τέλος τοῦ κόσμου δέ σημαίνει τήν καταστροφή του ἀλλά τή μεταμόρφωσή του. Ὅλα δά μεταμορφωθοῦν ἀμέσως, ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ... καί ὁ Κύριος δά ἐμφανιστεῖ «ἐν δόξῃ», ἐπί νεφελῶν. Οἱ σάλπιγγες δά ἤχῃσουν δυνατά. Θά ἤχῃσουν στήν γυή καί τή συνείδηση! Ὅλα δά γίνουν σαφῆ στήν ἀνθρώπινη συνείδηση. Μιλώντας για

δέ μοῦ τή δώσατε, πεινοῦσα γιά τήν εὐτυχία σας καί δέ μοῦ τήν προσφέρατε, φυλακίστηκα στήν ἀνθρώπινη φύση μου καί δέ μέ ἐπισκεφθήκατε στήν Ἐκκλησία μου. Εἶστε ἐλεύθεροι νά πᾶτε ὅπου ἐπιθυμεῖ ἡ κακή σας προαίρεση, μακριά ἀπό μένα, στό βασανιστικό μίσος τῆς καρδιάς σας, πού εἶναι ξένο στή δική μου καρδιά, πού ἀγαπάει καί δέ γνωρίζει μίσος γιά κανένα. Πορεύεσθε ἐλεύθερα ἀπό τήν ἀγάπη, στήν αἰώνια κόλαση τοῦ μίσους, ἄγνωστη καί ξένη σέ μένα καί σέ κείνους πού εἶναι μαζί μου, προετοιμασμένα ἀπό τήν ἐλευθερία γιά τό διάβολο, ἀπό τήν ἡμέρα πού δημιούργησα τά ἐλεύ-

τή Δευτέρα Παρουσία, ὁ προφήτης Δανιήλ ἀφηγεῖται πῶς ὁ Παλαιός τῶν Ἡμερῶν, ὁ Κριτής, κάθεται στό θρόνο Του καί μπροστά Του εἶναι ἕνας πύρινος ποταμός (Δαν. ζ' 9-10). Ἡ φωτιά εἶναι στοιχεῖο καθαρισμοῦ, ἐξαγνισμοῦ: καίει τίς ἁμαρτίες. Ἀλοίμονο στόν ἄνθρωπο πού ἡ ἁμαρτία ἔχει γίνει μέρος τῆς φύσης του· ἡ φωτιά δά κάγει τόν ἴδιο τόν ἄνθρωπο.

Ἡ φωτιά αὐτή δά ἀνάγει μέσα στόν ἄνθρωπο· βλέποντας τό Σταυρό μερικοί δά ἀγάλλονται, ἄλλοι ὁμως δά πέφτουν σέ σύγχυση, τρόμο καί ἀπελπισία. Ἔτσι οἱ ἄνθρωποι δά χωριστοῦν ἀμέσως. Ἡ ἴδια ἡ κατάσταση τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου τόν τοποθετεῖ στή μία πλευρά ἢ τήν ἄλλη, δεξιά ἢ ἀριστερά.

Ὅσο περισσότερο συνειδητά καί ἐπίμονα ἕνας ἄνθρωπος ἀγωνίζεται γιά τό Θεό στή ζωή του, τόσο μεγαλύτερη δά εἶναι ἡ χαρά του ὅταν ἀκούσει: «*Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι*». Καί ἀντίστροφα: τά ἴδια λόγια δά καλέσουν τή φωτιά τοῦ τρόμου καί τῶν βασάνων σ' ἐκείνους πού δέν τόν ἠδελαν, σ' ἐκείνους πού τόν ἀπόφευγαν καί τόν πολεμοῦσαν ἢ τόν βλασφημοῦσαν στή διάρκεια τῆς ζωῆς τους.

Ἡ Δευτέρα Παρουσία δέ γνωρίζει μαρτυρία ἢ γραφτό πρωτόκολλο! Ὅλα ἔχουν καταγραφῆ στίς ψυχές τῶν ἀνθρώπων καί αὐτές οἱ καταγραφές, αὐτά τά βιβλία, ἀνοίγονται στήν Κρίση. Ὅλα γίνονται φανερά σέ ὅλους καί στόν καθένα.

Καί μερικοί δά εὐφραίνονται, ἐνῶ ἄλλοι δά βασανίζονται.

Ὅταν «*βίβλοι ἀνοίγωνται*» δά γίνει φανερό ὅτι οἱ ρίζες κάθε κακίας βρίσκονται στήν ψυχή τοῦ ἀνθρώπου. Ἐδῶ εἶναι ἕνας μέθυσος ἢ ἀσελγής· μερικοί νομίζουν ὅτι ὅταν νεκρώθηκε τό σῶμα, νεκρώθηκε καί ἡ ἁμαρτία. Ὅχι! Μέσα στήν ψυχή ὑπῆρχε μιὰ κλίση πρὸς τήν ἁμαρτία, ἡ ὁποία φαινόταν γλυκιά στήν ψυχή καί ἂν ἡ ψυχή δέν ἔχει μετανοήσει γιά τήν ἁμαρτία καί δέν ἔχει ἐλευθερωθεῖ ἀπ' αὐτήν δά ἔρδει στή Δευτέρα Παρουσία μέ τήν ἴδια ἐπιθυμία γιά τήν ἁμαρτία. Ποτέ δέ δά ικανοποιήσει τήν ἐπιθυμία αὐτή καί σ' αὐτή τήν ψυχή δά ἐπιβληθεῖ τό βάσανο τοῦ μίσους. Θά κατηγορεῖ ὅλους καί ὅλα στή βασανιστική της κατάσταση, δά μισεῖ ὅλους καί ὅλα. «*Ἐκεῖ ἐσπιν ὁ βρυγμός τῶν ὀδόντων*» μιᾶς ἀνίσχυρης κακίας καί μιᾶς ἄσθεστης δίγας μίσους.

Μιά «*πύρινη γέεννα*»... ἔτσι εἶναι ἡ ἐσωτερική φωτιά. «*Ἐδῶ ἐσπ ὁ βρυγμός καί τρυγμός τῶν ὀδόντων*». Αὐτή εἶναι ἡ κατάσταση τῆς κόλασης». Ἀρχιεπισκόπου Ἰωάννου Μαξίμοβιτς, «*The Last Judgement*» (Δευτέρα Παρουσία), περιοδικό «*Orthodox Word*» (Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1966) τ. 177-178.

θερα, λογικά πλάσματά μου. Ἄλλά όπουδήποτε καί ἂν πᾶτε, στό σκοτάδι τῶν γεμάτων μίσος καρδιῶν σας, ἡ ἀγάπη μου θά σᾶς ἀκολουθεῖ σάν πύρινος ποταμός, γιατί ὅ,τι καί ἂν ἔχει ἐκλέξει ἡ καρδιά σας, εἶστε καί θά συνεχίσετε αἰώνια νά εἶστε παιδιά μου.

Ἄμην

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ι. ΚΑΛΟΜΟΙΡΟΣ
ΟΡΘΟΠΕΔΙΚΟΣ ΧΕΙΡΟΥΡΓΟΣ
ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ 15
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

